

**AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASININ
DÖVLƏT
STANDARTI**

AZS ISO 45005

İkinci nəşr
2021

Peşə sağlamlığı və təhlükəsizliyini idarəetmə sistemləri – COVID-19 pandemiyası zamanı təhlükəsiz işləmək üzrə ümumi rəhbərlik

Occupational health and safety management — General guidelines for safe working during the COVID-19 pandemic

LAYIHƏ

Bu standart Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutunun icazəsi olmadan tam və ya hissə-hissə yenidən çap oluna, çoxaldıla və yayıla bilməz

Elçin İsaqzadə küç., 7-ci köndələn

Qaynar xətt: +994125149308

Email: office@azstand.gov.az

MÜQƏDDİMƏ

1. “Keyfiyyət Assosiasiyası” İctimai Birliyi tərəfindən işlənilib hazırlanıb və təqdim edilib.
2. Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutunun _____ sayılı _____ 2020-ci il tarixli əmri ilə TƏSDİQ EDİLMİŞDİR.

LAYIHƏ

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ.....	5
GİRİŞ.....	6
1 Tətbiq sahəsi.....	8
2 Normativ istinadlar.....	8
3 Termin və təriflər.....	8
4 Planlaşdırma və risklərin qiymətləndirilməsi.....	10
4.1 Təşkilatın kontekstinin başa düşülməsi.....	12
4.2 Liderlik və işçilərin iştirakı.....	12
4.3 Ümumi planlaşdırma.....	13
4.4 İş yerləri.....	14
4.4.1 Fiziki iş yerləri.....	14
4.4.2 Evdən işləmək.....	16
4.4.3 Digər insanların evlərindən işləmək.....	17
4.4.4 Bir neçə məkanda və ya mobil iş yerlərində işləmək.....	17
4.5 Vəzifələr.....	18
4.6 Fəaliyyətlər.....	19
4.7 Fövqəladə hallara hazırlıq və cavab tədbirləri.....	20
4.8 Məhdudiyyətlərdə dəyişiklik edilməsinin planlaşdırılması.....	20
5 COVID-19 ilə bağlı şübhəli və ya təsdiqlənmiş hallar.....	22
5.1 Ümumi müddəalar.....	22
5.2 Fiziki iş yerlərində xəstəliyin idarə edilməsi.....	22
5.3 Xəstəliyə evdə və mobil şəraitdə nəzarət edilməsi.....	23
5.4 Testləşdirmə, təmasların izlənilməsi və karantin.....	24
6 Psixoloji sağlamlıq və rifah halı.....	24
7 İnkluzivlik.....	26
8 Resurslar.....	26
9 Əlaqə.....	27
9.1 Ümumi müddəalar.....	27
9.2 İş yerinə ilk dəfə daxil olanda.....	28
9.3 Daimi əlaqə.....	29
10 Gigiyena.....	29
11 Fərdi mühafizə vasitələri, maska və üz örtüklərindən istifadə.....	30
12 Fəaliyyətlər.....	32
12.1 Ümumi müddəalar.....	32
12.2 İş yerinə ilk qayıdış zamanı.....	32
12.3 İş yerinə giriş-çixış.....	33
12.4 İş yerləri ətrafında və arasında hərəkət.....	33
12.5 İş zonaları və iş yerləri.....	34
12.6 Ümumi sahələrdən istifadə.....	35
12.6.1 Ümumi müddəalar.....	35
12.6.2 Tualetlərdən istifadə.....	35
12.7 Görüşlər və iş sahələrinə daxil olma.....	36
12.8 İctimaiyyətlə iş.....	37
12.9 İşlə əlaqəli səfərlər/ezamiyyətlər.....	38
12.10 Göndərişlər.....	39
13 Performansın qiymətləndirilməsi.....	40
13.1 Monitorinq və qiymətləndirmə.....	40

13.1.1	Təşkilat aşağıdakıların monitorinqi və qiymətləndirilməsi zamanı sistemli yanaşmadan istifadə etməlidir:.....	40
13.1.2	Monitorinq və qiymətləndirmə zamanı.....	40
13.2	Rəhbərlik tərəfindən təhlil, hadisələr və hesabatlılıq.....	40
13.2.1	Ümumi müddəalar.....	40
13.2.2	Xarici maraqlı tərəflərin məlumatlandırılması.....	40
14	Yaxşılaşdırma.....	41
	Əlavə A (Məlumat üçün) Təhlükəsizliklə bağlı məsələlər.....	42
	Əlavə B (Məlumat üçün) Əlçatanlıq və inklyuzivliklə bağlı məsələlər.....	44
	Bibliografiya.....	46

LAYIHƏ

ÖN SÖZ

ISO (International Organization for Standardization – Beynəlxalq Standartlaşdırma Təşkilatı) standartlaşdırma üzrə milli orqanların (ISO-nun orqanları-üzləri) ümümdünya federasiyasıdır. Beynəlxalq standartların hazırlanması üzrə iş adətən, ISO-nun texniki komitələri tərəfindən həyata keçirilir. Hər ISO üzvü-milli orqan onun üçün maraq kəsb edən sahə üzrə yaradılmış texniki komitədə təmsil olunmaq hüququna malikdir. ISO ilə əlaqədə olan beynəlxalq təşkilatlar, dövlət və qeyri-hökumət təşkilatları da bu işdə yaxından iştirak edirlər. ISO həmçinin, elektrotexniki standartlaşdırma məsələləri üzrə Beynəlxalq Elektrotexnika Komissiyası (IEC) ilə sıx əməkdaşlıq edir.

Bu sənədin və gələcəkdə onu dəstəkləmək üçün nəzərdə tutulan sənədlərin işlənilib hazırlanmasında istifadə olunan prosedurlar ISO/IEC Direktivləri, Hissə 1-də göstərilir. Xüsusilə ISO-nun müxtəlif növ sənədləri üçün lazım olan müxtəlif təsdiqləmə meyarları göstərilmişdir. Bu sənəd ISO/IEC Direktivləri, Hissə 2-də göstərilən qaydalara uyğun olaraq hazırlanmışdır (Bax: www.iso.org/directives).

Bu sənədin bəzi elementlərinin patent hüququnun predmeti ola biləcəyinə diqqət yetirilməlidir. Hər hansı belə bir patent hüququnun müəyyən edilməsi halında ISO məsuliyyət daşımır. Sənədin işlənilməsi zamanı müəyyən edilmiş istənilən patent hüquqlarının təfəsilatları Giriş bölməsində və/və ya ISO-nun patent bəyannaməsi siyahısında göstəriləcəkdir (Bax: www.iso.org/patents).

Bu sənəddə istifadə edilən hər hansı bir ticarət markası istifadəçilərin rahatlığı üçün verilən məlumatlardır və tövsiyə vermək (təsdiqləmək) mənasını daşımır.

Uyğunluğun qiymətləndirilməsi ilə bağlı ISO-nun xüsusi termin və ifadələrinin mənasının izahı və ISO-nun Ümümdünya Ticarət Təşkilatının (ÜTT) Ticarətdə Texniki Maneələr (TTM) haqqında sazişinin prinsiplərinə riayət etməsi barədə informasiya əldə etmək üçün bax: www.iso.org/iso/foreword.html.

Bu sənəd ISO-nun “*Peşə sağlamlığı və təhlükəsizliyini idarəetmə sistemləri*” adlı ISO/PC 283 sayılı Layihə Komitəsi tərəfindən hazırlanmışdır.

Bu sənədlə bağlı hər hansı bir rəy və ya sual istifadəçinin yaşadığı ölkənin milli standartlaşdırma orqanına ünvanlanmalıdır. Həmin qurumların tam siyahısı bu linkdə verilmişdir: www.iso.org/members.html.

GİRİŞ

Bu sənəd COVID-19 pandemiyası və bu xəstəliyin evdə və ya mobil şəraitdə işləyənlər, fiziki iş sahələrindəki işçilər və digər maraqlı tərəflər də daxil olmaqla, bütün məkanlardakı insanların sağlamlığı, təhlükəsizliyi və rifah halı üçün səbəb olduğu artan riskə cavab olaraq hazırlanmışdır.

Bütün dünyada hökumətlər, tənzimləyici orqanlar və digər peşəkar qurumlar COVID-19 pandemiyası zamanı təhlükəsiz olaraq işləməklə bağlı rəhbəredici göstərişlər (təlimatlar) nəşr etmişlər. Bu sənəd adı çəkilən məlumatları tamamlayan vahid rəhbəredici göstərişlər dəstini özündə ehtiva edir və aşağıdakı prinsipləri dəstəkləyir:

- işçilər və digər müvafiq maraqlı tərəflərin sağlamlığı və təhlükəsizliyini qorumaq üçün COVID-19-un səbəb olduğu risklərin idarə edilməsi məqsədilə əsaslandırılmış tədbirlər icra edilir və ya ediləcək;

- bu tədbirlər icra edilməyincə işçilərdən işləməyi tələb etmək olmaz.

Bu rəhbərlik təşkilatlar və işçilər üçün həmin riskləri necə idarə edəcəklərinə dair praktiki tövsiyələri özündə ehtiva edir və fəaliyyətini bərpa edən, pandemiya zamanı fəaliyyət göstərməyə davam edən və yenidən fəaliyyətə başlayan təşkilatlar tərəfindən tətbiq edilə bilər.

Rəhbərlik ümumi xarakter daşıyır və işgüzar fəaliyyətinin xarakterindən, göstərdiyi xidmətin növündən, ölçü və ya mürəkkəbliyin dərəcəsindən asılı olmayaraq bütün təşkilatlarda tətbiq edilə bilər. O, bir çox kiçik təşkilatda peşə sağlamlığı və təhlükəsizliyi (PST), infrastrukturun idarə olunması və ya insan resursları üzrə ayrıca struktur bölmələrin mövcud olmadığını da nəzərə alır. Spesifik funksiyalarla bağlı daha detallı informasiya peşəkar qurumlardan və bir çox milli və beynəlxalq standartlardan əldə oluna bilər.

Bu sənəddə verilən rəhbəredici göstərişləri tətbiq etməklə təşkilat:

a) işçilər və digər müvafiq maraqlı tərəflərin COVID-19 ilə əlaqəli risklərdən qorunması üzrə effektiv tədbirlər görə biləcək;

b) COVID-19 ilə əlaqəli risklərə yönəlik fəaliyyətləri sistemli yanaşmadan istifadə etmək yolu ilə həyata keçirdiyini nümayiş etdirə biləcək;

c) dəyişən şəraitə effektiv və vaxtılı-vaxtında uyğunlaşmağa imkan verən strukturu qura biləcək.

ISO 45001-i tətbiq edən təşkilatlar bu sənədin müvafiq maddələrini Planlaşdır-İcra et-Yoxla-Tədbir gör (PDCA) dövrü ilə aşağıdadakı qeyd edildiyi kimi əlaqələndirərək öz PST idarəetmə sistemlərinə aidiyyəti olan şəxsləri məlumatlandırmaqla bilirlər. Sistemli

yanaşmanın tətbiqi COVID-19-un idarə edilməsi baxımından böyük əhəmiyyət kəsb edən resurs və səylərin kordinasiyasını asanlaşdırır.

- Planlaşdır: təhlükəsiz işləmək üçün təşkilat tərəfindən nəyin edilməsinə ehtiyac olduğunu planlaşdır (bax: Maddə 4-8-i).

- İcra et: təşkilatın həyata keçirməyi planlaşdırdığını icra et (bax: Maddə 9-12).

- Yoxla: nə qədər effektiv olduğuna bax (bax: Maddə 13).

- Tədbir gör: Problemləri aradan qaldır və təşkilatın fəaliyyətini daha da effektiv edə bilmək üçün yollar axtar. (bax: Maddə 14).

Bu sənəd addımbaaddım yerinə yetirilməli olan tövsiyələr dəsti kimi nəzərdə tutulmayıb. Bu, yuxarıda qeyd edilən, bütün hissələri daim aktiv olan PDCA dövrünün təkrarlanmalı olduğu bir strukturu təmin edir. Beləliklə daim davamlı yaxşılaşdırmaya imkan verir və pandemiyanın müxtəlif fazaları zamanı ortaya çıxan dəyişikliklərə reaksiya verməyi təmin edir.

Peşə sağlamlığı və təhlükəsizliyini idarəetmə sistemləri – COVID-19 pandemiyası zamanı təhlükəsiz işləmək üzrə ümumi rəhbərlik

1 Tətbiq sahəsi

Bu sənəd işlə əlaqəli sağlamlığın, təhlükəsizliyin və rifah halının qorunması üçün COVID-19-dan irəli gələn risklərin idarə edilməsi üzrə rəhbəredici göstərişləri özündə ehtiva edir.

Bu sənəd aşağıdakılar da daxil olmaqla, ölçüsündən və təmsil etdiyi sektordan asılı olmayaraq bütün təşkilatlarda tətbiq edilə bilər:

- a) pandemiya zamanı fəaliyyət göstərməyə davam edən;
- b) fəaliyyətini tam və ya qismən qapanmadan sonra bərpa edən və ya bərpa etməyi planlaşdıran;
- c) tam və ya qismən qapalı olan iş yerlərinə geri dönmə;
- d) yeni qurulan və ilk dəfə fəaliyyətə başlamağı planlaşdıran.

Bu sənəd həmçinin, bütün növ işçilərin (təşkilatın işçiləri, kənar tədarükçülərin işçiləri, podratçılar, fərdi sahibkarlar, agentlik işçiləri, yaşlı işçilər, əlil işçilər və ilk yardım işçiləri) və digər maraqlı tərəflərin (ictimaiyyət nümayəndələri də daxil olmaqla, iş yerinə daxil olan ziyarətçilər) mühafizəsilə əlaqəli rəhbəredici göstərişləri özündə ehtiva edir.

Bu sənəd klinik, tibbi və digər şəraitlərdə xüsusi infeksiya nəzarəti protokollarının icrası üzrə təlimatların təmin edilməsi üçün nəzərdə tutulmayıb.

QEYD Bu şəraitlərdə və ya əlaqəli vəzifələrdə çalışan işçilər üçün tətbiq edilə bilən qanunvericilik və rəhbəredici göstərişlər hökumət, tənzimləyici orqanlar və səhiyyə orqanları tərəfindən təqdim edilir.

2 Normativ istinadlar

Bu sənəddə hər hansı bir normativ istinad yoxdur.

3 Termin və təriflər

Bu sənədin məqsədləri üçün aşağıdakı termin və təriflərdən istifadə olunur.

ISO və IEC tərəfindən standartlaşdırma sahəsində istifadə üçün terminoloji verilənlər bazası aşağıdakı ünvanlar üzrə işlək vəziyyətdə saxlanılır:

- ISO-nun onlayn axtarış platforması : <http://www.iso.org/obp>
- IEC Elektropedia: <http://www.electropedia.org>

3.1

təşkilat (organization)

məqsədlərinə (3.16) nail olmaq üçün funksiyalar və onlarla bağlı məsuliyyət, səlahiyyət və əlaqələrə malik şəxs və ya bir qrup insan

QEYD 1: Təşkilat anlayışı fərdi sahibkar, şirkət, korporasiya, firma, müəssisə, hakimiyyət orqanı, assosiasiya, xeyriyyə cəmiyyəti və ya qurum, həmçinin hüquqi şəxs olan və ya hüquqi şəxs olmayan, dövlət və ya özəl qurum, onların bir hissəsi və ya kombinasiyasını özündə ehtiva edir, lakin təkcə onlarla məhdudlaşmır.

[MƏNBƏ: ISO 45001:2018, 3.1, dəyişdirilib - Qeyd 1-dən “assosiasiya” sözü silinib, Qeyd 2 isə çıxarılıb.]

3.2

işçi (worker)

təşkilatın (3.1) nəzarəti altında iş və ya işlə əlaqəli fəaliyyətləri yerinə yetirən şəxs

QEYD 1: Müxtəlif müqavilələr əsasında ödənişli və ya ödənişsiz, məsələn, daimi və ya müvəqqəti, ilboyu və ya mövsümi, sərbəst və ya yarımştat olaraq iş və ya işlə əlaqəli fəaliyyətləri yerinə yetirən şəxslər.

QEYD 2: İşçi anlayışına *ali rəhbərlik (3.12)*, digər səviyələrə aid rəhbərlər və sırası işçilər daxildir.

QEYD 3: Təşkilatın nəzarəti altında yerinə yetirilən iş və ya işlə əlaqəli fəaliyyətlər təşkilatın öz işçiləri, kənar tədarükçülərin işçiləri, podratçılar, fərdi şəxslər, agentlik işçiləri və digər şəxslər tərəfindən təşkilatın konteksti nəzərə alınaraq təşkilatın onların işi və ya işlə əlaqəli fəaliyyətləri üzərindəki nəzarəti bölüşdürmə dərəcəsinə uyğun olaraq həyata keçirilə bilər.

[MƏNBƏ: ISO 45001:2018, 3.3]

3.3

iş yeri (workplace)

təşkilatın (3.1) nəzarəti altında olan və şəxsin işi icra etmək üçün olmalı olduğu və ya getməli olduğu yer

QEYD 1: İş yeri ilə bağlı təşkilatın məsuliyyəti həmin iş yeri üzərindəki nəzarətin dərəcəsindən asılıdır.

QEYD 2: İş yerləri *işçilərin (3.2)* öz evlərini, digər insanların evlərini, şəxsi avtomobillərini, təşkilat tərəfindən verilən avtomobilləri, digər təşkilatların obyektlərini və ictimai məkanları özündə ehtiva edə bilər.

[MƏNBƏ: ISO 45001:2018, 3.6, dəyişdirilib — “PST idarəetmə sistemi çərçivəsində” sözləri silinib və Qeyd 2 əlavə edilib.]

3.4

risk (risk)

qeyri-müəyyənliyin təsiri

QEYD 1: Əksi bəyan edilməyə qədər bu sənəddəki “risk” termini *COVID-19* (3.6) ilə əlaqəli riskləri nəzərdə tutulur.

[MƏNBƏ: ISO 45001:2018, 3.20, dəyişdirilib — Orijinal qeydlər silinib və yeni Qeyd 1 əlavə edilib]

3.5

pandemiya (pandemic)

xəstəliyin dünya səviyyəsində yayılması

[MƏNBƏ: Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı [9], dəyişdirilib — “yeni” sözü silinib.]

3.6

COVID-19

2019-cu ildə kəşf olunan SARS-CoV-2 adlı yeni koronavirusun səbəb olduğu yoluxucu xəstəlik

[MƏNBƏ: Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı [10], dəyişdirilib — “2019-cu ildə kəşf olunan SARS-CoV-2” sözləri əlavə edilib.]

3.7

hadisə (incident)

işlə əlaqəli olaraq və ya işin gedişində zədələnmə və sağlamlığın pozulması ilə nəticələnə bilən və ya nəticələnən hadisə

QEYD 1: Bu sənəddə “zədələnmə və sağlamlığının pozulması” termini ilə bilavasitə COVID-19-a yoluxma və ya onun nəticəsində fiziki və ya psixoloji zədələnmə və sağlamlığın pozulması halı nəzərdə tutulur.

[MƏNBƏ: ISO 45001:2018, 3.35, dəyişdirilib — Orijinal qeydlər çıxarılıb və yeni Qeyd 1 əlavə edilib.]

3.8

Fərdi mühafzə vasitələri (personal protective equipment)

FMV (PPE)

fərdin, onun sağlamlıq və təhlükəsizliyinə təhdid törədən bir və daha çox riskdən qorunması məqsədilə geyinməsi üçün hazırlanan avadanlıq və ya ləvazimat

QEYD 1: FMV-nə digərləri ilə yanaşı xalqlar, əlcəklər, respiratorlar, təhlükəsizlik eynəkləri, dəbilqə (kaska) və qoruyucu eynəklər daxildir.

QEYD 2: Maskalar ilk növbədə ictimai sağlamlıq vasitəsi kimi yoluxmanın yayılması və infeksiyanın idarə edilməsi üçün nəzərə tutulmuşdur. Hər nə qədər

FMV kimi nəzərdən keçirilməsə də, maskalar [və [üz örtükləri \(3.9\)](#)] ondan istifadə edənləri müəyyən qədər qoruya bilər.

Qeyd 3: Bir çox ölkədə FMV-nin milli qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olması tələb olunur.

[MƏNBƏ: ISO 15384:2018, 3.12, dəyişdirilib — “və ya taxılan” sözü tərifdən çıxarılıb və qeydlər əlavə edilib.]

3.9

üz örtükləri (face covering)

ağız, burun və çənəni örtən örtük

Qeyd 1: Üz örtükləri ictimai maskalar, gigiyenik maskalar, tibbi maskalar, qeyri-tibbi maskalar, respirator maskalar, parça maskalar kimi digər yerli terminlərlə də tanınır.

Qeyd 2: Bu sənəddə üz örtükləri fərdi mühafizə vasitələri (3.8) və ya tibbi avadanlıq kimi nəzərdən keçirilmir.

[MƏNBƏ: CWA 17553:2020, 2.3, dəyişdirilib — “ictimai” sözü termindən silinib, “baş və qulağa bərkidilə bilən baş qayışı ilə təchiz olunub” sözləri tərifdən silinib və qeydlər əlavə edilib.]

3.10

rifah (well-being)

işçilərin (3.2) öz işləri ilə əlaqəli fiziki, zehni və koqnitiv ehtiyac və gözləntilərinin ödənilməsi

Qeyd 1: Rifah işdən sonrakı həyatın keyfiyyətini də artırır.

Qeyd 2: Rifah, həmçinin, işin təşkili, iş yerində sosial amillər, iş şəraiti, avadanlıq və təhlükəli tapşırıqlar da daxil olmaqla, iş həyatının bütün aspektləri ilə əlaqəli ola bilər.

[MƏNBƏ: ISO 45003:2020 ¹, [3.2](#), dəyişdirilib — “işdə” sözü termindən və qeydlərdən silinib.]

3.11

ümumi sahələr (common areas)

bir nəfərdən artıq şəxsin istifadəsi üçün ayrılan məkanlar və istirahət yerləri

MİSAL: Yeməxanalar, liftlər, pilləkənlər, foye/gözləmə zalı/qəbul otaqları, iclas otaqları, ibadət otaqları, tualetlər, bağlar, yanğın çıxışları, mətbəxlər, fitness təsisləri, saxlanma yerləri, camaşırxana.

4 Planlaşdırma və risklərin qiymətləndirilməsi

¹ Hazırlanma mərhələsində.

4.1 Təşkilat və onun kontekstinin başa düşülməsi

4.1.1 İşçilər və təşkilatın fəaliyyətindən təsirlənə bilən digər insanlar üçün (yəni, ziyarətçilər, müştərilər, xidmət istifadəçiləri, ictimaiyyət) olan Spesifikriskləri başa düşmək üçün təşkilat aşağıdakıları nəzərə almalıdır:

a) işçilərin COVID-19 pandemiyası dövründə təhlükəsiz fəaliyyət göstərmək qabiliyyətinə nəyin təsir edə biləcəyini;

b) fəaliyyətlərdə işlə əlaqəli sağlamlıq, təhlükəsizlik və rifah halı üçün artan riskə yönəlik hansı dəyişikliklər baş verməlidir.

COVID-19 ilə əlaqəli riskləri təhlil etməzdən öncə təşkilat işçilərin sağlamlığına və təhlükəsizliyinə təsir edə bilən Spesifikdaxili və xarici məsələləri və pandemiyanın bu məsələlərə necə təsir etdiyini nəzərə almalıdır. Təşkilat risklərin qiymətləndirilməsi və fəaliyyətlərə başlanılması, onların bərpa edilməsi və ya dəyişdirilməsi zamanı bu məsələləri nəzərə almalı və risklərin davamlı olaraq qiymətləndirilməsini təmin etməlidir.

4.1.2 Xarici məsələlər digərlərilə yanaşı aşağıdakıları özündə ehtiva edir:

c) COVID-19-un yerli icma daxilində yayılması (digər təşkilatlar və iş yerləri də daxil olmaqla);

d) yerli, regional, milli və beynəlxalq şərait və bununla əlaqəli qanunvericilik tələbləri və təlimatlar;

e) klinik xidmətlər, testlər, müalicə və peyvəndlərin mövcudluğu;

f) gigiyenik və təhlükəsizlik vasitələrinin və digər vasitələrin mövcudluğu (məsələn, FMV, maskalar, əl üçün dizinfeksiya vasitələri, termometrlər, təmizlik və dezinfeksiya materialları);

g) işçilərin işə necə gedib-gəldikləri (məsələn, ictimai nəqliyyat, avtomobil, velosiped, piyada);

h) işçilərin öz uşaqları üçün uşaq baxımı və məktəb xidmətlərinə çıxışı;

i) işçinin evinin məsafədən işləmək üçün əlverişli olması;

j) işçilərin məişət vəziyyətləri (məsələn, COVID-19-a yoluxma riski yüksək olan və ya COVID-19-u ağır şəkildə keçirəcəyi ehtimal olunan biri ilə yaşamaq);

k) təchizat zəncirindəki dəyişikliklər və ya problemlər;

l) zəruri xidmətlərin davamlılığı (məsələn, ərzaq təminatı, məişət infrastrukturu, kommunal xidmətlər);

m) müştəri ehtiyacları və gözləntilərində və ya onların davranışlarında dəyişikliklər;

n) yerli mədəniyyət və mədəni davranışlar (məsələn, öpüşmək, qucaqlaşmaq, əl sıxmaq);

o) məhsullara/xidmətlərə tələbin artması və ya azalması.

4.1.3 Daxili məsələlər digərlərlə yanaşı aşağıdakıları özündə ehtiva edir:

a) COVID-19-un təşkilatda yayılma səviyyəsi;

b) iş yerlərinin sayı və növləri (məs: ofislər, fabriklər, emalatxanalar, anbarlar, nəqliyyat vasitələri, pərakəndə satış nöqtələri, işçilərin evləri, digər insanların evləri);

c) risklərə nəzarət tədbirlərinə təsir edə biləcək təşkilatdaxili mədəni dəyərlər;

d) təşkilatın COVID-19 haqqında ən son məlumatları əldə etmək bacarığı;

e) təşkilatın və əlaqəli fəaliyyətlərin növü (məsələn, istehsal, xidmətlər, pərakəndə satış, sosial təminat, təlim və ya digər təhsil, çatdırılma, distribusiyaya);

f) təşkilatdakı işçilərin növləri (məsələn, daimi işçilər, podratçılar, könüllülər, sərbəst işləyənlər, yarımştat işçilər, növbəli işləyənlər, məsafədən işləyənlər);

g) fiziki məsafənin saxlanması üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsinin mümkünlük dərəcəsi;

h) işçilərin xüsusi ehtiyacları (məsələn, COVID-19-a yoluxma riski yüksək olan və ya COVID-19-u ağır şəkildə keçirəcəyi ehtimal olunan işçilər);

i) qayğı məsuliyyəti olan işçilər, əlillər, hamilə qadınlar, yenicə ana olmuş qadınlar və yaşlı işçilər;

j) işçilərin işə gəlməməsi hallarının artması (məsələn, xəstəlik, özünü təcrid etmə və ya karantin tələbləri, yas səbəbi ilə);

k) müvafiq şəkildə təchiz edilən tualet və əl yuma vasitələri də daxil olmaqla, resursların mövcudluğu;

l) işin necə təşkil edildiyi (məsələn, dəyişən iş tələbləri, iş tempi, vaxt qıtlığı, növbəli işi) və dəstəkləndiyi və bunun işlə əlaqəli sağlamlıq, təhlükəsizlik və rifah halına necə təsir etməsi.

4.2 Liderlik və işçilərin iştirakı

4.1.2 COVID-19-dan irəli gələn işlə əlaqəli risklərin effektiv şəkildə idarə edilməsi üçün təşkilat:

a) kollektiv məsuliyyət və təhlükəsiz iş təcrübələri ilə bağlı liderliyini nümayiş etdirməli və öhdəliyini bəyan etməlidir;

b) daim daxili siyasəti bəyan etməli və ona uyğunluğunu nümayiş etdirməlidir;

QEYD Yerli, regional və ya milli qaydalar da tətbiq edilə bilər.

c) COVID-19 ilə bağlı şübhəli və təsdiqlənmiş hallar haqqında hesabat verərkən və onları idarə edərkən şəffafflığa riayət etməli, bu zaman fərdi tibbi məlumatların məxfiliyini qorumağıdır (bax: [Maddə 5](#));

d) adekvat resurslarla təchizatı (bax: Maddə 8) və onların işçilərə vaxtlı-vaxtında və effektiv bir şəkildə təqdim edilməsini təmin etməlidir;

e) işlə əlaqəli sağlamlıq, təhlükəsizlik və rifah halına təsir edən qərarların qəbulunda işçilər və onların nümayəndələrilə (əgər varsa) məsləhətləşmələrin aparılmasını təmin etməli və onların iştirakını təşviq etməlidir;

f) fəaliyyət məhdudiyətləri və ya özünü-təcrid və ya karantin səbəbilə işləyə bilməyən işçilərin üzləşdiyi maliyyə problemləri ilə bağlı açıq-aydın siyasəti bəyan etməlidir;

g) işdən icazənin verilməsi və mümkün olduqda xəstəliyə görə müavinətin ödənilməsi (iş yerinə gəlməməli olan işçilərin ödənişlə bağlı naratlılıqlarına görə iş yerinə gəlməmələri üçün) daxil omaqda fəaliyyət məhdudiyətləri və ya özünü-təcrid və ya karantin səbəbilə işləyə bilməyən işçilərə müvafiq dəstək göstərməlidir;

h) işçilər və digər müvafiq maraqlı tərəflərin hadisələr haqqında necə məlumat verəcəkləri və ya narahatçılıqlarını necə ifadə edəcəkləri və onların necə nəzərə alınacağı və cavablandırılacağı barədə məlumat verməlidir;

i) işçiləri potensial xəstəlik və ya hadisə haqqında məlumat verdikləri və ya iş yerlərini sağlamlılıqlarına təhdid və ya təhlükəli hesab etdiklərinə görə tərk etdikləri vəziyyətlərdə qisasalma/cəza hallarından qorunmalıdır;

j) COVID-19 ilə əlaqəli risklərin idarə edilməsi üzrə tədbirləri həyata keçirərkən təşkilatın bütün hissələri arasında koordinasiyanı təmin etməlidir;

k) ehtiyac olarsa, COVID-19 ilə əlaqəli risklərin idarə edilməsi üzrə peşəkar məsləhət və məlumat almaq üçün müraciət etməlidir.

4.2.2 Təşkilat onun fəaliyyətlərindən təsirlənə bilən müştərilər, xidmət istifadəçiləri və ümumilikdə ictimaiyyət də daxil olmaqla, işçilər və digər maraqlı tərəflərin qayğısına qalmalıdır.

Böyük töhfə verməyi təşviq etməklə təşkilat pandemiya dövründə işlə əlaqəli sağlamlıq, təhlükəsizlik və rifah halına qarşı yönələn riskləri daha aydın bir şəkildə görə bilər. İşçilər və onların nümayəndələrinin (əgər varsa) aktiv və davamlı iştirakı COVID-19 ilə əlaqəli risklərin idarə edilməsində daha yaxşı nəticələrin əldə edilməsinə gətirib çıxara bilər.

Təşkilat:

a) iştirakı təşviq etməli, işçiləri və onların nümayəndələrini (əgər varsa) COVID-19 ilə əlaqəli risklərin qiymətləndirilməsi və onların necə idarə edilməsilə bağlı qərarların qəbulu prosesinə cəlb etməli;

b) işçilər və digər müvafiq maraqlı tərəflərə (məs. ictimaiyyət, müştərilər, tədarükçülər, ziyarətçilər, tələbələr, investorlar, payçılar, tənzimləyici orqanlar, həmkarlar ittifaqları) COVID-19-dan irəli gələn risklərin təşkilat tərəfindən necə idarə edildiyi barədə məlumat verməli (məlumatlandırma istənilən müvafiq üsulla həyata keçirilə bilər, bax Maddə 9);

c) işlə əlaqəli sağlamlıq, təhlükəsizlik və rifah halı ilə bağlı həyata keçirilən fəaliyyətlər barədə rəylərini bildirmələri üçün işçiləri və digər maraqlı tərəfləri bir və ya daha çox vasitə ilə təmin etməli (məsələn, virtual görüşlər, birlikdə işləmək üçün alətlər, onlayn sorğular, elektron məktublar);

d) işçilər və digər maraqlı tərəflərin ifadə etdikləri problemlərlə bağlı vaxtlı-vaxtında müvafiq tədbirlər görməli və görülməli tədbirlər haqqında onları məlumatlandırmalıdır.

Təşkilat qərar qəbul edən şəxslərin və işçilərin nümayəndələrinin (əgər varsa) işçi qüvvəsinin bütövlükdə müxtəlifliyini və Spesifiktəcrübələrini, baxışlarını və ehtiyaclarını nəzərə almalarını təmin etməlidir. Məsələn, əlilliyi olan işçilər, qadınlar, fərqli etnik və dini qrupları təmsil edənlər və müxtəlif yaşlardakı işçilər.

4.3 Ümumi planlaşdırma

4.3.1 Planlaşdırma təşkilata pandemiyadan irəli gələn və işlə əlaqəli sağlamlığa, təhlükəsizliyə və rifah halına təsir edə bilən riskləri müəyyən etməyə və prioritetləşdirməyə imkan verir.

COVID-19-dan irəli gələn riskləri tamamilə aradan qaldırmaq mümkün olmasa da, planlaşdırma zamanı işçilər üçün olan risklərin azaldılması məqsədilə onların müəyyən edilməsi və prioritetləşdirilməsi aparılmalıdır.

Planlaşdırma aparılarkən, təşkilat 4.1 maddəsində müəyyən edilən məsələləri və aşağıdakıları nəzərə almalıdır:

a) işin yerinə yetirilməsi qaydası və yeri ilə bağlı edilməli olan praktiki dəyişiklikləri;

b) işçilər arasında qarşılıqlı əlaqəni;

c) işçilərin ziyarətçilər, müştərilər və ictimaiyyət nümayəndələri də daxil olmaqla, digərləri ilə qarşılıqlı əlaqəsini;

d) təmasların izlənməsi məqsədilə digərlərlə sıx təmasda olan insanlar (məsələn, növbəli işçilər, qəlyənaltı və restorandakı müştərilər, idman zallarındakı müştərilər) haqqında əksiksiz və dəqiq əlaqə məlumatlarının necə qorunub saxlanılmasını (həmin məlumatların məxfi saxlanması şərti);

e) ümumi sahə və avadanlıqlardan təhlükəsiz istifadəni;

f) pandemiyanın psixoloji saqlamlıq və rifah halına təsirini (bax: Maddə 6).

4.3.2 Təşkilat COVID-19 ilə əlaqəli risklərin müəyyən edilməsi və nəzərə alınmasına sistemli yanaşmanı tətbiq etməli və işlə bağlı aşağıdakı fəaliyyətləri müəyyən etməlidir:

a) evdən edilə bilən;

b) evdən edilə bilməyən, ancaq praktiki dəyişikliklərin edilməsi nəticəsində, işdə fiziki məsafə saxlamaqla bağlı təlimatlara riayət olunaraq edilə bilən;

c) nə evdən edilə bilən, nə də ki, işdə fiziki məsafə saxlamaqla bağlı təlimatlara riayət olunmaqla edilə bilən;

Xəstəliyin yayılmasının qarşısını almaq üçün nəzarət vasitələrini tam həcmdə tətbiq edən təşkilatlar da daxil olmaqla bir çox təşkilat üçün COVID-19 ilə əlaqəli riskləri azaltmağın ən yaxşı yolu işçilərinə evdə işləmələrinə şərait yaratmaqla dəstək göstərməkdir. Təşkilat, işçilərinin başqa insanlarla təmasını azaltmaq yolu ilə qorumaq üçün imkan daxilində fiziki iş yerlərində işçilərin sayını minimuma endirməlidir. Təşkilat, fiziki iş yerlərindəki işçilərin sayını müəyyən edərkən xidmət istifadəçilərinin, müştərilərin, habelə iş görənlərin işçilərin ehtiyaclarını nəzərə almalıdır.

Təşkilat, evdə işləyən işçilərin fiziki və psixoloji saqlamlığının və rifah halının qorunması məqsədilə əlavə dəstək tədbirlərinin həyata keçirilməsini təmin etməlidir. Təşkilat, işçi üçün evdə işləməyin əlverişli olmadığı və ya evdə işləməyin onun psixoloji saqlamlığı və rifah halına əhəmiyyətli dərəcədə mənfi təsir etdiyi hallarda fərdi işçilərin fiziki iş yerlərinə təhlükəsiz qayıtmaq imkanlarını nəzərdən keçirməlidir.

Evdən və fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara riayət edilməklə görülməyən işlə bağlı fəaliyyətlər ancaq o halda görülməli ki, onlar zəruri olsunlar və risklərin azaldılması üzrə əlavə nəzarət vasitələri tətbiq olunsun.

4.3.3 COVID-19 ilə əlaqəli risklərə yönəlik fəaliyyətləri planlaşdırarkən təşkilat PST üzrə mövcud riskləri və onları idarə etmək üçün əldə olan vasitələri nəzərə almalıdır. Təşkilat:

a) iş proseslərinə edilə bilən dəyişiklikləri nəzərə almaqla, PST üzrə mövcud tədbirlərə və nəzarət vasitələrinə dəyişiklik edilməsinə ehtiyacın olub-olmadığını qiymətləndirməli;

b) COVID-19 ilə əlaqəli risklərin idarə edilməsi məqsədilə görülməli əlavə təhlükəsizlik tədbirləri nəticəsində ortaya çıxacaq PST üzrə yeni riskləri (məsələn, yanğın təhlükəsizliyi tədbirlərinə təsiri) və digər riskləri (məsələn, təhlükəsizlik riskləri) nəzərə almalı (bax. Əlavə A (Təhlükəsizliklə bağlı məsələlər)) ;

c) yeni riskləri yönəlik fəaliyyətləri planlaşdırmalı;

d) fəaliyyətin pozulması hallarını minimuma endirmək üçün istər yerli, istər milli, istərsə də beynəlxalq səviyyədə olsun, məhdudiyyətlərdə həyata keçiriləcək dəyişiklikləri qısa müddət ərzində planlaşdırmalıdır. (bax. Maddə 4.8).

4.4 İş yerləri

4.4.1 Fiziki iş yerləri

4.4.1.1 Təşkilat iş yerlərinin (binanın ətrafı da daxil olmaqla, bütün tikililər, sahələr və işin icra olunduğu digər yerlər və s.) və onların ərazisində yerləşən obyektlərin təmiz və iş üçün təhlükəsiz olmasını təmin etməlidir.

Təhlükəsiz fəaliyyətə hazırlıq üçün təşkilat ən azından aşağıdakıları etməlidir:

a) bağlı olan və qismən fəaliyyət göstərənləri də daxil olmaqla, bütün tikililər, sahə və ya onların hissələrinin qiymətləndirilməsini;

b) başqalarını xəstəliyə yoluxdura biləcək insanların iş yerlərinə daxil olmalarının qarşısını almaq üçün tədbirlərin görülməsini (məsələn, iş yerinə daxil olmadan əvvəl onların məlumatlandırılması və ya COVID-19 simptomları olan insanların iş yerlərinə daxil olmamalı olduğunu göstərən lövhələrdən istifadə yolu ilə);

c) avadanlıq və sistemlərlə bağlı profilaktik yoxlama və fəaliyyətlərin həyata keçirilməsini;

d) sağlamlıq üçün əlavə risklərin yaranmaması üçün Legionella və su yolu ilə yoluxan digər xəstəliklərlə bağlı risklərin qiymətləndirilməsi və onlara nəzarət edilməsini (xüsusilə, su əsaslı sistemlərin (bəzi havalandırma növləri də daxil olmaqla) müəyyən vaxt ərzində istifadə edilmədiyi və ya onlardan istifadənin azaldıldığı hallarda);

e) təmizlik və dizinfeksiyanın işlərinin daha yaxşı və ya tez-tez aparılması üzrə cədvəlin hazırlanmasını (məsələn, təmizlik personalının iş saatının və/və ya sayının artırılması, digər işçilərin işlədikləri yer və avadanlıqları təmizləməyə və dezinfeksiya etməyə təşviq edilməsi yolu ilə);

f) imkan daxilində əl yumaq üçün əlavə yerlərin, bu mümkün olmadıqda isə əli dezinfeksiya etmək üçün yerlərin təmin edilməsini (fasilə zamanı və iş üçün istifadə olunan açıq məkanlar da daxil olmaqla), işçilərin daha yaxşı şəxsi gigiyena vasitələri ilə təmin edilməsini və onların əlilliyi olan işçilər üçün də əlçatan olmasını;

g) rutin əməliyyatların və fəvqəladə hallar planlarının nəzərə alınmasını təmin etmək üçün podratçılar, icarədarlar, icarədar adından icarə fəaliyyətini həyata keçirən agentlər və icarəçilər də daxil olmaqla, digər təşkilatlarla birlikdə fəaliyyət göstərilən məkanlarda həmin təşkilatlarla fəaliyyətlərin koordinasiyası və əməkdaşlıq edilməsini.

4.4.1.2 Təşkilat tətbiqi mümkün olduqda digərlərlə yanaşı aşağıdakı fəaliyyətləri də həyata keçirməlidir:

- a) iş sahələrinin və avadanlıqların daha yaxşı təmizlənməsi və dezinfeksiya edilməsini;
- b) kran, duş və digər su mənbələrinin COVID-19-a qarşı istifadəsi rəsmi tələblərə cavab verən məhsullarla dezinfeksiya edilməsi və istifadə olunmazdan əvvəl yuyulmasını;
- c) havalandırma sistemləri (müvafiq filtrasiya və işləmə müddətinə malik) vasitəsilə otaqda çöl havasının həcmi artırmaq və otaq havasını tez-tez dəyişmək, havanın təkrar sirkulyasiyası sistemlərinin söndürülməsi və mümkün qədər qapı və pəncərələrin açıq saxlanılmasını;
- d) tualetlərdən təhlükəsiz istifadənin təmin edilməsini (bax: Maddə [12.6.2](#));
- e) həmişəkindən daha uzun müddət ərzində istifadə edilməyən mütəxəssis avadanlığının yenidən işə salınması və yoxlanılmasını;
- f) qəza işıqlandırması və siqnalizasiya da daxil olmaqla, batareya ilə işləyən avadanlıqların və yanğın təhlükəsizliyi sistemlərinin yoxlanılmasını;
- g) tövsiyə olunan fiziki məsafənin saxlanılmasına dair işarələrin döşəmə və/və ya divarda yerləşdirilməsini, görmə qabiliyyəti məhdud olan şəxslərin də görə biləcəkləri qədər sadə, aydın və böyük olmasının təmin edilməsini; fiziki məsafənin saxlanılmasına daha ciddi riayət edilməsi məqsədilə fiziki maneələrin tətbiq edilməsini (Bu maneələrin, onların tətbiqinin təhlükə törətmədiyi yerlərdə və PST üzrə yeni risklər yaratmaması və əlil insanlara mənfi təsir göstərməməsi şərtlə tətbiq edilməsini);
- h) hər hansı bir sahədə insanların sayını məhdudlaşdırmaq üçün yeni iş sahələrinin yaradılması (bax: Maddə [12.5](#));
- i) eyni avadanlığı istifadə edən işçi sayını azaltmaq üçün işçi qrupları və ya cütlüklər yaratmaq və yalnız özləri üçün ayrılmış avadanlığın istifadə edilməsini təmin etmək;
- j) işçilərin iş saatlarında səthləri və avadanlıqların üzərini silə bilmələri üçün təmizlik və dezinfeksiya yerlərinin yaradılmasını;
- k) fiziki məsafənin saxlanılmasını təmin etmək üçün hərəkət etdirilə bilən avadanlıq, masa və iş yerlərinin yenidən təşkilini;
- l) qapı tutacaqlarına toxunmaların sayını azaltmaq üçün qapıların açıq tutulmasını (yanğın təhlükəsizliyi, təhlükəsizlik və ya məxfilik üçün tələb olunan qapılar istisna olmaqla);
- m) iş yerlərinə təhlükəsiz giriş və çıxış üzrə proseslərin qurulmasını;

n) dəhliz, pilləkən və digər ümumi istifadə yerlərində birtərəfli hərəkət sisteminin tətbiq edilməsini, döşəmə, divar işarələrinin və digər işarələrin yerləşdirilməsini, bu mümkün olduqda isə riskləri azaltmaq üçün digər fəaliyyətlərin həyata keçirilməsini;

o) liftlərin yükləmə qabiliyyətindəki məhdudiyətlər də daxil olmaqla, liftlərdən təhlükəsiz istifadə yollarının müəyyən edilməsini, istər liftin içində, istərsə də çölündə olan şəxslərin ondan təhlükəsiz istifadə edilməsi üzrə təlimatlarla təmin edilməsini;

p) işçilərin rutin işlər, iclaslar və fasilələr üçün əlavə heyətyanı sahələrlə imkan daxilində təmin edilməsini.

4.4.2 Evdən işləmək

4.4.2.1 Təşkilat mümkün olduqda işçilərə öz evlərindən işləməyə imkan verməlidir, çünki bu, pandemiya ilə əlaqəli riskləri idarə etməyin ən effektiv yollarından biridir. Təşkilat sabit fiziki iş yerlərində çalışan işçilərlə evdən işləyən işçilərin sağlamlığına və təhlükəsizliyinə görə eyni məsuliyyət daşıyır. Təşkilat evdən işləməyə mane olan əngəlləri aradan qaldırmaq üçün bütün praktiki addımları atmalıdır.

Hansı işçilərin evdən işləməli olduğunu müəyyən edərkən təşkilat onlara aşağıdakı sualları verməlidir:

- a) siz vəzifənizi evdən effektiv bir şəkildə yerinə yetirə bilərsinizmi?
- b) sizin ev şəraitiniz evdən işləmək üçün əlverişlidirmi?
- c) fiziki iş sahəsinə qayıtmaq istəyirsinizmi?
- d) COVID-19-un ciddi təsirinə məruz qalmadan fiziki iş sahəsinə, oradan da geri təhlükəsiz hərəkət edə biləcəyinizdən əminsinizmi?

4.4.2.2 Təşkilat aşağıdakı amilləri nəzərə alaraq, tətbiqi mümkün olduğu müddətcə, evdən işləməklə bağlı risklər və onlara yönəlik zəruri fəaliyyətlərin sistemli olaraq qiymətləndirilməsi məqsədilə işçilərlə məsləhətləşməlidir:

a) işçinin ev şəraiti (məsələn, uşağa qulluq və digər qulluq məsuliyyətləri, məişət zorakılığı, COVID-19-a yoluxma riski yüksək qiymətləndirilən və ya xəstəliyi ağır keçirəcək ailə üzvü);

b) evin fiziki cəhətdən yararlılığı (məsələn, ölçü, digərlərlə birlikdə eyni sahədən istifadə, səs-küy səviyyəsi, uyğun işıqlandırma, ergonomik məsələlər);

c) işçinin müvafiq sistem və məlumatlara çıxışının olub-olmaması (məsələn, e-poçt, ümumi elektron avadanlıqlar, ümumi elektron disklər, məlumat bazaları, müvafiq sistemlər üzrə gücləndirilmiş təhlükəsizlik və evdə təhlükəsiz işləməklə bağlı təlimat);

d) IT avadanlıq və proqram təminatından istifadə üzrə davamlı dəstəyə ehtiyac (məsələn, onlayn iclas alətləri);

e) işçilərin işdə istifadə etdikləri avadanlığı müvəqqəti olaraq evlərinə aparmağa icazə verilməsi və ya onların əlavə avadanlıqla təmin edilməsinə olan potensial ehtiyacı (məsələn, kompüter, kompüter monitoru, klavyatura, maus, ergonomik stul, ayaq dayağı, lampa, printer, qulaqlıq dəsti);

f) evdə ergonomik iş yerinin qurulması üzrə təlimatlandırmaya olan ehtiyacı (məsələn, qamətin düz saxlanılmasının təmin edilməsi və tez-tez hərəkətdə olmanın təşviq edilməsi);

g) psixososial risklər (bax: [Maddə 6](#));

h) şəxsi və ya ev sığortasına və vergi öhdəliklərinə aid təsirlər.

Təşkilat işçiləri, işçi və ya onun ailə üzvlərindən birinin COVID-19-un təsirinə məruz qaldığı və ya ona yoluxduğu və ondan, özünü təcrid etməsi və ya karantinə girməsi tələb olunduğu hallarda nələrlə təmin etməsinə dair təlimatlarla təmin etməlidir.

4.4.3 Digər insanların evlərindən işləmək

4.4.3.1 İşçilər COVID-19-un simptomları müşahidə olunan (və ya özünü təcrid edən və ya karantində olan) və ya COVID-19-a yoluxma riski yüksək qiymətləndirilən və ya COVID-19-u ağır keçirə biləcək insanların evində aşağıdakılar istisna olmaqla, iş fəaliyyətlərini həyata keçirməməlidir:

a) zəruri sağlamlıq və şəxsi qulluğun təmin edilməsi (məsələn, tibb və sosial xidmət işçiləri);

b) təhlükəsizlik üçün birbaşa risklərin aradan qaldırılması (məsələn, sanitariya texnikası ustası, tikinti işçisi, elektrik ustası, qaz mühəndisi tərəfindən qəza təmirinin aparılması);

c) evdə ortaya çıxan məsələləri xəstəliyə qarşı həssas olan insanları qorumaq üçün əlavə sosial məsafənin saxlanılmasına mümkün qədər riayət olunması və ya imkan daxilində digər tədbirlərin görülməsi ilə həll edilməsi.

4.4.3.2 Təşkilat işçiləri başqalarının evində işləməyə hazırlayarkən:

a) evdə kimdəsə COVID-19-un simptomlarının olub-olmadığını, özünü təcrid edib-etmədiyini və ya karantində olub-olmadığını və ya evdə yüksək risk qrupuna aid olduqları üçün xəstəlikdən qorunmaq məqsədilə özlərini digərlərindən təcrid etmələri məsləhət görülən şəxslərin olub-olmadığını yoxlamalıdır;

b) işin uzaqdan və ya rəqəmsal vasitələrlə həyata keçirilmə imkanlarını nəzərdən keçirməlidir (məsələn, video ya telefonla məsləhətləşmələr);

c) işə başlanılmazdan əvvəl evdəkilərlə əlaqə yaratmalı, işin yerinə yetirilmə qaydaları və riskin azaldılması üzrə ümumi praktikaları müzakirə etməli və razılaşdırmalıdır (üz-üzə gəlmədən binaya daxil olma qaydaları, evə girməzdən əvvəl

əlləri dezinfeksiya etmək və evdən çıxarkən əlləri yumaq, evdə olarkən sosial məsafəni saxlamaq, qapı tutacaqları ilə təması minimuma endirmək üçün evin içindəki qapıları açıq saxlamaq);

d) iş səfərlərinin və ictimai nəqliyyatdan istifadənin minimuma endirilməsi üçün işçilərə imkan daxilində onların qaldığı yerdəki evlərdə işləməyi tapşırılmalıdır;

e) işçilərin müvafiq FMV, maska və ya üz örtükləri, əl üçün dezinfeksiya vasitələri, təmizlik və dezinfeksiya materiallarına çıxışını təmin etməlidir;

f) iş fəaliyyətinin növünü və işçilərin evdən kənardakı şəxslərlə təmas həcmi nəzərə alaraq, təkrar baş çəkmə hallarının zəruri olduğu və ya işin davam etdiyi hallarda (məsələn, qulluqçu və ya xidmətçilər) sabit işçi, cütlük və ya işçi qrupu üçün ev ayırılmalıdır.

4.4.3.3 Təşkilat bir və ya bir neçə işçinin COVID-19-a yoluxduğu və ya COVID-19-a yoluxan şəxslə təmasda olduğuna görə işçilərdən özlərini təcrid etmələri və ya karantinə girmələri tələb olunduğu vəziyyətlərin idarə edilməsi üzrə aydın siyasət və prosesi işləməli və bəyan etməlidir (bax: Maddə 9).

4.4.4 Bir neçə məkanda və ya mobil iş yerlərində işləmək

Təşkilat evdə və ya fiziki iş yerlərində vəzifələrini icra edə bilməyən işçiləri (məsələn, sürücülər, sosial və ya şəxsi qulluq xidməti göstərənləri, xidmətçilər, poçt işçiləri, çatdırılma xidməti işçiləri, yol hərəkəti inspektorları, təmir və texniki xidmət göstərən işçilər) təhlükəsiz işləmələri və səfər və digər insanlarla təmas nəticəsində xəstəliyə yoluxmamaları üçün onlara dəstək göstərməli, təlimatlandırmalı və müvafiq resurslarla təmin etməlidir.

Təşkilat mobil şəraitdə çalışan işçilərin tam məlumatlı olmalarını və müxtəlif vəziyyətlərdə öz qənaətləri əsasında müvafiq şəkildə davranacaqlarına əmin olmalarını təmin etmək üçün işçilər və onların nümayəndələrilə (əgər varsa) məsləhətləşməlidir. Təşkilat mobil şəraitdə çalışan işçiləri təlimatlandırmalı və aşağıdakılara təşviq etməlidir:

a) fiziki məsafə və gigiyena qaydalarına riayət etməyə (bax: [Maddə 10](#));

b) fiziki məsafənin saxlanılmasının mümkün olmadığı və ya ona digər insanlar tərəfindən riayət olunmadığı hallarda necə davranılması haqqında təlimata əməl etməyə;

c) digər təşkilatlar tərəfindən FMV, maska və ya üz örtüklərinin çıxarılması tələb olunduğu hallarda necə davranma haqqında təlimata əməl etməyə;

d) uyğun olduqda, onların kifayət qədər FMV, maska, üz örtükləri, əli dezinfeksiya edən vasitələr, təmizlik və dezinfeksiya materiallarına çıxışının təmin edilməsinə;

e) ictimai tualetlər kimi resurslara çıxış və onlardan təhlükəsiz istifadə edilməsi və qida və içkilərin təhlükəsiz əldə edilməsi və istifadəsi üzrə təlimatlara riayət etməyə;

f) təmasların izlənməsinin təmin edilməsi üçün, zərurət olduqda, iş əsnasında baş çəkdikləri yerlər barədə sənədləşdirilmiş informasiyanı qoruyub saxlamağa;

g) işçi və ya digər müvafiq maraqlı tərəfin COVID-19 yoluxduğu hallarda yoluxmanın effektiv izlənməsini dəstəkləmək üçün onunla davamlı və sıx təmasda olan insanların əlaqə məlumatlarını imkan daxilində özündə saxlamağa (şəxsi məlumatlar məxfi qalmalı və ən az 14 gün və ya rəsmi təlimatlarda göstərilən müddətə qədər qorunub saxlanılmalıdır).

4.5 Vəzifələr

4.5.1 Vəzifə, fəaliyyətlər və işçinin işləməli olduğu yer qiymətləndirilərkən təşkilat:

a) COVID-19-a yoluxma riski yüksək hesab edilən və ya COVID-19-a yoluxma nəticəsində xəstəliyi ağır keçirəcək;

b) COVID-19-a yoluxma riski yüksək hesab edilən və ya COVID-19-a yoluxma nəticəsində xəstəliyi ağır keçirəcək şəxsə xidmət edən;

c) COVID-19-a yoluxma riski yüksək hesab edilən və ya COVID-19-a yoluxma nəticəsində xəstəliyi ağır keçirəcək şəxslə bir evdə qalan;

d) əlillik və ya digər fərdi vəziyyətlərə (məsələn, autizm kimi neyromüxtəliflik halları, hamiləlik, qeyri-proporsional təsirə məruz qalan azlıqlar) görə əlavə əsaslandırılmış düzəlişlərin edilməsinə haqqı çatan, onları tələb edən və ya onlara ehtiyacı olan;

e) psixoloji sağlamlıq və rifah halının qorunması üçün əlavə dəstəyə ehtiyacı olan işçiləri nəzərə almalıdır.

Təşkilat evdən də effektiv şəkildə yerinə yetirilə bilən vəzifələri daşıyan işçilərin evdən işləmələrini dəstəkləməlidir. Bunun effektivliyini təmin etmək üçün təşkilat maddə 4.4.2-dəki məsələləri nəzərə alınmaqla müəyyən edilən fəaliyyətləri həyata keçirməli və dəstək göstərmək üçün mütəmadi virtual və ya telefon zəngləri etməli, onların rifah halını monitorinq etməli və sahədə işləyən işçilər də daxil olmaqla, evdən işləyən işçilərin digər işçilərlə əlaqədə olmasını təmin etməlidir. Təşkilat evdən işləyən işçilərdən nəyin gözlənilib-gözlənilməyəcəyinə dair məsələlərə aydınlıq gətirməli və fərdi işçilərin ehtiyaclarını maksimum səviyyədə nəzərə almalıdır.

4.5.2 Fiziki sahədə çalışmalı olan işçilər üçün təşkilat:

a) fəaliyyətin davamlılığı, obyektlərin təhlükəsiz idarə edilməsi və ya normativ tələblər baxımından vacib əhəmiyyət kəsb edən və evdən icra edilə bilməyən vəzifələri müəyyən etməli;

b) evdəki şərait və ya mütəxəssis avadanlığının olmaması səbəbilə evdən işləyə bilməyən vacib vəzifə daşıyan işçiləri müəyyən etməli;

c) təhlükəsiz və effektiv fəaliyyət göstərmək üçün fiziki iş yerlərində eyni anda olması zəruri olan işçilərin minimum sayını müəyyənləşdirməli;

d) fəaliyyətlərin necə təşkil olunduğunu müəyyən etməlidir (məsələn, işçi rotasiyasının azaldılması, işçilərdən növbə zamanı bir fəaliyyəti bir avadanlıq dəsti ilə yerinə yetirmələrinin tələb edilməsi, iş saatları ilə bağlı çevikliyin təmin edilməsi).

COVID-19-la bağlı yüksək risk qrupuna aid edilən və ya COVID-19 xəstəliyini ağır keçirə biləcək insanlara və evdən işləyə bilməyən şəxslərə fiziki iş yerlərində mümkün ən təhlükəsiz vəzifəni seçmək imkan verməlidir. Bu cür vəzifələr işçilərə fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara daim əməl etmələrinə imkan verməlidir. COVID-19-a yoluxma riski yüksək qiymətləndirilən və ya COVID-19 xəstəliyini ağır keçirə biləcək işçilərin fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara əməl edə bilmədikləri hallarda təşkilat əlavə təhlükəsizlik tədbirləri və nəzarət vasitələrinin tətbiqi ilə riskin qəbul edilə bilən səviyyəyədək azaldılması imkanlarını qiymətləndirmək üçün işçilər və onların nümayəndələrilə (əgər varsa) məsləhətləşməlidir.

Təşkilat COVID-19-la bağlı təhlükəsizlik tədbirləri və nəzarət vasitələrinin tətbiq edilməsi və işlək vəziyyətdə saxlanması, habelə qeyd edilən məsələlərlə bağlı ali rəhbərliyin məlumatlandırılması üçün konkret şəxsləri (və ya bir işçini (təşkilat kiçik olarsa)) təyin edilməsi imkanlarını nəzərdən keçirməlidir.

Əgər işçilərə yeni vəzifələr və ya tapşırıqlar verilərsə, onda təşkilat həmin işçilərin səriştəli olması üçün onlara müvafiq təlimlərin keçirilməsi və lazımı dəstəyin göstərilməsini təmin etməlidir.

Təşkilat təhlükəsizlik tədbirləri və ya nəzarət vasitələrinin tətbiqinin bir qrupla müqayisədə digərlərinə (məsələn qulluq məsuliyyəti olan işçilər, dini öhdəlikləri olan işçilər, əlil işçilər, hamilə işçilər) yersiz mənfi təsir göstərib-göstərmədiyini yoxlamalıdır.

4.6 Fəaliyyətlər

Vacib fəaliyyət yerinə yetirilərkən fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara riayət etmək mümkün deyilsə, onda təşkilat COVID-19-un işçilər arasında və iş yerindəki digər insanlarla təmas nəticəsində yayılması riskini azaltmaq üçün bütün mümkün tədbirləri görməlidir.

Təşkilat işin bərpasından öncə aşağıdakı kimi tədbirləri görməlidir:

a) sıx təmasda olan insanların sayını məhdudlaşdırmaq üçün sabit kiçik işçi qruplarının və sabit işçi cütlüklərinin müəyyən edilməsi (işçi heyətləri və cütlükləri ilə bir bütöv kimi rəftar edilməli və onlara aid işçilərdən birində COVID-19 simptomlarının müşahidə olunarsa, bütün işçilər rəsmi təlimatlarda göstərilən qaydada özünü təcrid etməli və karantinə girməlidir);

b) fəaliyyətlərin təhlükəsiz icrası üçün iş təlimatlarına yenidən baxılması (məsələn, fəaliyyət müddətinin mümkün qədər azaldılması, insanların üzbəüz əvəzinə, arxa-arxaya və ya yanbayan işləmələri üçün onları şüşə arakəsmə və ya digər manelər vasitəsilə bir-birilərdən ayırmaq);

c) fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara riayət olunmadığı iş fəaliyyətləri üçün ayrıca zonaların müəyyən edilməsi;

d) təkbaşına təhlükəsiz işləyə bilən işçilərlə digərləri arasında fiziki məsafənin saxlanılmasına imkan verən təcrid olunmuş sahələrdən istifadə olunması;

e) işçilərin obyektləri (məsələn, işlə bağlı məlumat, ehtiyat hissələri, nümunələr, alınan məhsullar) bir-birinə və ya ictimaiyyət nümayəndələri də daxil olmaqla, digər insanlara təqdim etmələrinin müşahidə olunduğu fəaliyyətlər müəyyən edilməli və imkan daxilində birbaşa təmaslara yol verməyən proseslər işlənilməli (məsələn, əşyaları qoyub/götürmə yerləri və ya tranzit zonalar);

f) FMV ilə təmin edilmə və onlardan istifadə qaydaları üzrə təlimatlandırmanın aparılması.

4.7 Fövqəladə hallara hazırlıq və cavab tədbirləri

Təşkilat proqnozlaşdırılan fövqəladə hallara hazırlıq görməli və zərurət olduqda, mövcud prosesləri qiymətləndirməli və onlara yenidən baxmalıdır.

Təşkilat məsələn, aşağıdakıları nəzərə almalıdır:

a) fövqəladə hallar üzrə prosesləri (məsələn, təxliyyə zamanı işçi heyət daxilindəki insanların bir-birlə yaxın təmasının məhdudlaşdırılması üzrə təlimat, işçi heyətlər arasında fiziki məsafənin çox olması üçün işçilər və digər müvafiq maraqlı tərəflərin toplanma qaydalarının tənzimlənməsi);

b) təxliyyə zamanı dəstəyə ehtiyacı olan (zərurət olduqda əlavə FMV ilə təmin olunma da daxil olmaqla) insanlarla bağlı fövqəladə hallar üzrə fərdi təxliyyə planlarına yenidən baxılmasını,

c) xəstəlik, özünü təcrid və ya karantin nəticəsində iş yerlərində təlimdən keçmiş şəxslərin çatışmazlığının müşahidə olunduğu hallarda, fövqəladə hallara cavab olaraq əlavə işçilərin təlimlərə cəlb edilməsini;

d) ilkin yardım göstərən şəxsləri təcili tibbi yardım və ya bədbəxt hadisələr zamanı müvafiq FMV ilə təmin edilməsi də daxil olmaqla, ilk yardım resursları ilə təchiz edilməsini;

e) aqresiv və ya qəzəbli insanlarla rəftar ilə bağlı proseslər üzrə aydın təlimatların verilməsini.

Birbaşa təhlükənin (məsələn, kimyəvi maddələrin axması, yanğın, basqın) müşahidə olunduğu fəvqəladə hallarda fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara riayət etmək çətin ola bilər. Belə hallarda insan həyatının qorunması prioritet təşkil etməlidir. Bununla belə təşkilat COVID-19-a yoluxma riskini azaltmaq üçün fəvqəladə hallar üzrə planlara praktiki cəhətdən əsaslandırılmış düzəlişlər etməlidir.

Təşkilat fiziki məsafənin saxlanılmasına riayət edilməməsi ilə bağlı yaranan əlavə riskləri yanğın təlimləri, simulyasiyalar və ya digər praktiki təlimlər zamanı qiymətləndirməli və düzəliş edilmiş fəvqəladə hallar planları ilə bağlı məlumatlılığı artırmalıdır. Bu təlimləri planlaşdırarkən təşkilat fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara riayət olunma bilməməsi hallarında (məsələn iş yerindən təkliyə zamanı) əlavə təhlükəsizlik tədbirlərinin və nəzarət vasitələrinin mövcudluğunu təmin etməlidir.

Təşkilat fəvqəladə hallar zamanı digər insanlara yardım edən işçilərdən fəvqəladə hadisələrdən sonra əllərin yuyulması və ya dezinfeksiya edilməsi də daxil olmaqla, əlavə və təxirəsalınmaz gigiyena tədbirlərini görmələrini tələb etməlidir.

4.8 Məhdudiyyətlərdə dəyişiklik edilməsinin planlaşdırılması

4.8.1 Təşkilat COVID-19 ilə bağlı mövcud və yaranan riskləri monitorinq etməli və məhdudiyyətlərə qısa müddət ərzində dəyişiklik edilə biləcəyi vəziyyətləri planlaşdırmalıdır (məhdudiyyətlərə yerli, regional, mill və ya beynəlxalq hadisələr təsir edə bilər).

Təşkilat fəaliyyətini mümkün qədər uzun müddət davam etdirmək məqsədilə məhdudiyyətlərdəki dəyişikliklərə dərhal və effektiv cavab verə bilməsi üçün həyata keçirə biləcəyi fəaliyyətləri müəyyən etməlidir. Planlaşdırma artan və ya müxtəlif məhdudiyyətlər və ya məhdudiyyətlərin götürülməsi də daxil olmaqla, müxtəlif potensial vəziyyətləri nəzərə almalıdır. Planlaşdırma işçilər və onların nümayəndələriylə (əgər varsa) məsləhətləşmələrin aparılması ilə birlikdə həyata keçirilməlidir (bax: Maddə 4.2).

Planlaşdırma apararkən təşkilat aşağıdakıları nəzərə almalıdır:

a) fəaliyyətlərin fiziki iş yerində minimum sayda işçi hesabına fiziki məsafəyə tam riayət olunması ilə və ya evdən işləyənlərlə görülmə biləcək əsas fəaliyyətlərə qədər azaldılmasını;

b) məhdudiyyətlər zamanı təşkilatın işləməyə davam etməsi üçün fəaliyyətlərə dəyişiklik edilə bilinib-bilinməməsini;

c) görülməli düzgün tədbirlərin nəzərə alınması üçün fəaliyyətlərin tam və ya qismən dayandırılmasına ehtiyacın olub-olmadığını (məsələn, əlavə tədbirlərin görülməsi və ya iş fəaliyyətlərinin yenidən təşkili üçün fəaliyyətin dayandırılması);

d) alternativ fəaliyyətlərin həyata keçirilə bilib-bilinməyəcəyini;

e) Spesifikehtiyac və vəziyyətlərdə olan işçilər də nəzərə alınmaqla, işçilərin məruz qalacaqları potensial təsirləri;

f) yerlərdə olan müxtəlif məhdudiyyətlərin fərdi işçilərə necə təsir göstərə biləcəyini (məsələn, yerli, regional, milli və ya beynəlxalq sərhədləri keçməli olan işçilər);

g) təchizat zəncirinə potensial təsirləri və onları idarə etmək üçün lazım olan fəaliyyətləri;

h) tərəfdaş təşkilatlar, onunla birlikdə eyni məkandan istifadə edən təşkilatlar və digər müvafiq maraqlı tərəflərlə əməkdaşlıq və əlaqəyə olan ehtiyacı.

4.8.2 Müxtəlif növ məhdudiyyətlərlə bağlı planlar aşağıdakıların necə ediləcəyini nəzərə almalıdır:

a) hansı işçinin:

1) sahədə qalması olacağı;

2) evdən işləməli olacağı;

3) ümumiyyətlə, işləyə bilməyəcəyi;

məsələsində işçilərlə necə razılığın əldə ediləcəyini və əlaqə qurulacağını;

b) iş saatları, ödəniş və digər şərtlərə olan mümkün təsirlər haqqında necə məlumat verəcəyini;

c) məhdudiyyətlərdəki dəyişikliklərin fəaliyyətlərə nə cür təsir göstərəcəyi haqqında müştəri və digər maraqlı tərəflərin necə məlumatlandırılacağını (məsələn, sosial media, tətbiqlər, elan lövhələri, saytlar vasitəsilə).

Təşkilat müəyyən məhdudiyyətlər tətbiq olunduğu hallarda böyük ehtimalla heç işləyə bilməyəcək işçilərə olan fərdi təsirləri nəzərə almalıdır (məsələn, qonaqlama xidmətləri göstərən və ya müştərilərlə sıx təmasda olan müəssisələrin bağlanması).

Məhdudiyyətlərin birdənbiyə yumşaldılmasının işçilərə göstərdiyi təsir də nəzərə alınmalıdır (məsələn, uşaqlara baxmalı olan işçilərin, COVID-19-a yoluxma riski yüksək olan və ya COVID-19 xəstəliyini ağır keçirə biləcək işçilərin və ya öz evlərində yüksək risk qrupuna aid olan insanlarla birlikdə yaşayan işçilərin, həmin vaxt özünü təcrid edən və ya karantində olan işçilərin qısa müddət ərzində işə geri qayıtma imkanları)

İşçilər və digər müvafiq maraqlı tərəflərə planlar haqqında ilk fürsətdə məlumat verilməlidir.

5 COVID-19 ilə bağlı şübhəli və ya təsdiqlənmiş hallar

5.1 Ümumi müddəalar

Təşkilat COVID-19 ilə bağlı şübhəli və ya təsdiqlənmiş halları idarə etmək üçün prosesləri işləməli və bəyan etməlidir.

COVID-19 xəstəliyinin iş yerində yayılma ehtimalının qarşısını almaq üçün təşkilat binaya daxil olan insanların yoxlanılması üzrə tədbirlər görməli və COVID-19 simptomları olan, xəstəliyin əhali arasında əhəmiyyətli dərəcədə yayıldığı yerlərə yaxın keçmişdə səfər edən və ya oralardan qayıdan və ya COVID-19-a yoluxmuş şəxslərlə təmasda olan insanların binaya daxil olmasının qarşısını almalıdır.

Ali rəhbərlik və bütün səviyyələrdəki rəhbərlər özündə COVID-19 xəstəliyinin simptomlarını müşahidə edən işçilərin dərhal özünü təcrid tədbirlərinə əl atmaqda və ya tələb olunduğu təqdirdə karantinə girməkdə və mövcud prosesləri və hesabatlılıq, özünü təcrid və ya karantin və işə qayıtma məsələlərində onlardan nəyin gözlənildiyini anlamaqda yardım etməlidirlər.

Təşkilatda baş verən COVID-19-a yoluxma halları barədə müvafiq tənzimləyici və səhiyyə orqanlarına məlumat verilməlidir. (bax: Maddə13.2.2)

5.2 Fiziki iş yerlərində xəstəliyin idarə edilməsi

COVID-19-a yoluxma hallarının minimuma endirilməsi və ilkin tibbi yardım işçiləri də daxil olmaqla, ilk yardım göstərən şəxsləri və onların təmasda olduqları insanları qorumaq üçün iş yerində halı pisləşən hər bir kəslə potensial olaraq COVID-19-a yoluxmuş şəxs kimi rəftar edilməlidir.

Təşkilat ilk yardım göstərilməsinə məsul olan şəxslərlə məsləhətləşməlidir ki, fərdi vəziyyətlər də nəzərə alınmaqla, onların öz vəzifələrinin icrasını davam etdirmək niyyətində olub-olmadığını və bunu edə bilib-bilməyəcəklərini müəyyən etsin. (məsələn, əgər işçi COVID-19-la bağlı yüksək risk qrupuna aid olan və ya COVID-19 xəstəliyini ağır keçirə biləcək birdirsə, yüksək risk qrupuna aid olan kəslə bir evdə yaşayırsa və ya artan yoluxma riskinə görə narahatçılıq keçirirsə).

Təşkilat:

a) müvafiq FMV (məsələn, üz sipərləri, əlcəklər, xalatlər) və maskaları təmin etməli və bunların ilk yardım işçiləri tərəfindən istifadəsi qaydaları ilə tanış edilməlidirlər (dodaqdan oxuyan kimsələrə diqqət ayrılmalı, onlarla təmas zamanı fiziki məsafə

saxlanılmasına riayət edilməklə birlikdə şəffaf üz sipərlərindən istifadə edilməlidir; şəffaf üz sipərlərini taxmaq və fiziki məsafənin saxlanması qaydalarına riayət etmək mümkün olmazsa, yazı kimi digər əlaqə formalarından istifadə edilməlidir);

b) ilk yardım göstərilərkən özünü pis hiss edən və ya iş yerindən çıxarılması üçün nəqliyyat vasitəsinin təmin edilməsinə ehtiyacı olan şəxsləri təcrid etməlidir (məsələn, nəqliyyat vasitəsi ailə üzvü tərəfindən təqdim edilə bilər);

c) xəstəliyin simptomları müşahidə olunan şəxsləri maska ilə təmin etməli (tənəffüsü ağırlaşdıran xəstəliklərdən əziyyət çəkən şəxslərə üstünlük verilməklə) və onlardan əllərini yumalarını və dezinfeksiya etmələrini xahiş etməlidir.

d) xəstəliyin simptomları müşahidə olunan şəxslərdən təhlükəsiz nəqliyyat vasitəsilə (məsələn, imkan daxilində ictimai nəqliyyatdan istifadə etməmək) iş yerini tərk edərək təhlükəsiz yerə (məsələn ev və ya tibb müəssisəsi) getmələrini tələb etməlidir;

QEYD 1 Bu yerli, regional və ya milli qaydalara görə tələb edilə bilər.

e) xəstəliyin simptomlarını özündə müşahidə edən şəxslərə COVID-19 testindən keçməyi tövsiyə etmək və testin nəticəsi haqqında təşkilatı məlumatlandırmalarını xahiş etməlidir;

f) xəstəliyin simptomları müşahidə olunan şəxslərin digər işçilər və ya müştərilərlə sıx təmasda olub-olmadığını müəyyən etməli (məsələn, işçi qruplarda və ya işçi cütlüklərdə işləyərkən fiziki məsafə saxlanması qaydalarına riayət etməmək, müştərilərlə sıx təmasda ola-ola onlara xidmət göstərmək) və həmin işçi və müştəriləri COVID-19-a mümkün yoluxma ilə bağlı xəbərdar etməli, bu zaman potensial yoluxma mənbəyinin məxfi saxlanılmasını təmin etməli, xəstəliyin simptomları müşahidə olunan şəxslərin özünü təcrid etməsinə və ya karantinə girməsinə dəstək göstərməlidir;

g) COVID-19-a yoluxma halının təsdiqini tapdığı və özünü təcridlə bağlı geniş tələblərin mövcud olduğu hallarda xəstəliyin simptomları müşahidə olunan işçilərlə təmasda olan işçilər haqqında məlumatların qorunub saxlanılmasını təmin etməlidir;

h) xəstəliyə yoluxmuş şəxslərin olduğu sahələrin mümkün qədər qısa müddətdə təcrid edilməsini və ya təmizlənməsi, dezinfeksiya edilməsini təmin etməli, bu zaman avadanlıqlara, tez-tez toxunulan səthlərə (məsələn, qapı tutacaqları, liftlərin düymələri) və tutalet kimi ümumi sahələrə xüsusi diqqət yetirilməlidir;

i) yoluxmanın baş verdiyi sahələri təmizləyən və ya dezinfeksiya edən işçilərin müvafiq FMV-dən istifadə etmələrini və risklərin qiymətləndirilməsi əsasında təhlükəsiz iş praktikalarına riayət etmələrini təmin etməlidir;

j) iş yerində iki və daha çox COVID-19-a yoluxma halının baş verdiyi öz təsdiqini taparsa, səhiyyə orqanlarını məlumatlandırmalıdır;

QEYD 2 Bu yerli, regional və ya milli qaydalara görə tələb edilə bilər.

k) COVID-19-a yoluxmuş işçinin iş yerinə nə zaman qayıtmasının onun üçün təhlükəsiz olacağı ilə bağlı aydın təlimatı təqdim etməlidir;

l) uyğun olduqda, işçinin işə qayıtmasını rahatlaşdıran, ona davamlı dəstəyin göstərilməsini və reabilitasiyasını asanlaşdıran tədbirlər haqqında məlumat verməlidir.

5.3 Xəstəliyə evdə və mobil şəraitdə nəzarət edilməsi

Evdən və ya mobil şəraitdə işləyən işçilərdə COVID-19 xəstəliyinin simptomlarının ortaya çıxdığı hallarda təşkilat həmin işçiləri idarə edilməsi üzrə prosesləri işləməlidir. Təşkilat aşağıdakıları təmin etməlidir:

a) işçilərin simptomlar barədə təşkilata dərhal məlumat verməyə təşviq edilməsini;

b) xəstəlik simptomları olan şəxsin təhlükəsiz nəqliyyat vasitəsindən (məsələn, imkan daxilində ictimai nəqliyyatdan istifadə etməmək) istifadə etməklə iş yerini tərk edib (əgər öz evindən kənardadırsa) onun üçün münasib olan təhlükəsiz yerə (məsələn, ev və ya tibbi müəssisə) getməsini;

QEYD Bu yerli, regional və ya milli qaydalara görə tələb edilə bilər.

c) işçilər özünü təcrid və karantin qaydaları haqqında məlumatlı olmalarını və onlara riayət etmələri üçün istiqamətləndirilmələrini (işçilərin COVID-19-a yoluxmuş şəxslə sıx və davamlı təmasda olduğu hallar da daxil olmaqla);

d) xəstəliyin simptomlarının artıb-artmadığını və/və ya halının ağırlaşmış-ağırlaşmadığını müəyyən etmək üçün simptomları olan işçilə mütəmadi olaraq əlaqə saxlanılmasını;

e) işçilər özlərini yaxşı hiss etdikləri halda evdən işləməyə davam etməli olduqlarını mı, yoxsa bu vaxtın əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsi dövrü kimi nəzərə alınmalı olduğunu anlamalarını;

f) özünü təcrid, yaxud COVID-19-dan tam sağalma sonrası işə qayıtma prosesinin işçilər tərəfindən başa düşüldüyünü;

g) həm fiziki, həm də psixoloji ehtiyacları nəzərə alınaraq, COVID-19-a yoluxmuş şəxsin işə geri qayıtmasına dəstək göstərmək məqsədilə zərurət olduqda əsaslandırılmış düzəlişlərin edilməsini.

5.4 Testləşdirmə, təmasların izlənməsi və karantin

Təşkilat testləşdirmə, təmasların izlənməsi və karantinlə bağlı mövcud qanunvericilik və müvafiq tənzimləyici və səhiyyə orqanlarının təlimatları haqqında özünün tam məlumatlı olmasını təmin etməlidir.

QEYD Bu yerli, regional və ya milli qaydalara görə tələb edilə bilər.

Bununla yanaşı təşkilatlar:

- a) simptomları olan işçiləri ilk fürsətdə testdən keçməyə təşviq etməli;
- b) xəstəliyin simptomları müşahidə olunmayan işçilər də daxil olmaqla, daşdıqları vəzifənin xüsusiyyətinə görə tez-tez digər insanlarla təmasda olan işçilərin mütəmadi olaraq testdən keçirilməsini təşviq etməli;
- c) sağlamlıq vəziyyəti və simptomların monitorinqini aparan tətbiqlərdən və axtarış saytlarından istifadəni təşviq etməli;
- d) mümkün olduqda işçilər və ya təşkilata daxil olan insanlar haqqında məlumatları qoruyub saxlamaq yolu ilə təmasların izlənməsini dəstəkləməli, bunu edərkən məxfiliyi qorumaq lazımdır;
- e) tələb olunduqda, işçilər və digər maraqlı tərəflərdən karantinə girmələrini tələb etməlidir. Bu, aşağıdakılara görə olmalıdır:
  - 1) səfər məhdudiyyətlərinə;
  - 2) təmasların izlənməsini həyata keçirən təşkilatlardan, səhiyyə orqanlarından alınan məsləhətlər və ya tətbiq və digər vasitələrlə əldə edilən məlumatlara;
- f) işçi işlə əlaqəli səbəblərdən dolayı evdə və ya başqa bir yerdə karantinə girməli olarsa, onun fərdi ehtiyac və vəziyyətlərini nəzərə almalı və uyğun olduqda, karantinə bağlı xərclərin qarşılanmasına dəstək göstərməli;
- g) işlə əlaqəli olmayan fəaliyyətlər səbəbilə (məsələn, şəxsi səfərdən qayıtdıqdan sonra karantinə girmək tələb olunur) karantinə girmələri tələb olunan işçilər üçün əsaslandırılmış güzəştlər etməli və uyğun olduqda, işçilərin əmək məzuniyyəti, xüsusi və ya ödənişsiz məzuniyyətə çıxmalarına imkan verməli;
- h) pandemiya zamanı şəxsi səfər siyasətinin bütün işçilər üçün aydın olmasını təmin etməlidir.

6 Psixoloji sağlamlıq və rifah halı

6.1 Təşkilat pandemiyanın işçilərin psixoloji sağlamlığına və rifah halına göstərdiyi təsiri idarə etmək üçün prosesləri işləməlidir.

Psixoloji sağlamlıq və rifah halına aşağıdakı kimi psixososial təhlükələr təsir edə bilər:

- a) qeyri-müəyyənlik (məsələn, gözlənilənlə bağlı, tədbirlərin nə qədər davam edə biləcəyi, maaş və iş saatlarına təsirlər);
- b) işdə yüklənmələr və işin tempi (həddindən artıq çox və ya az iş, iş yerinə yetirilmə qaydasına edilən dəyişikliklərə görə işin uzanmasına baxmayaraq, onun qısa müddət ərzində tamamlanacağı ilə bağlı gözlənilənlər);

- c) iş saatları (məsələn, proqnozlaşdırılmayan iş saatları, azaldılan və ya çoxaldılan saatlar, yeni iş növbələri);
- d) vəzifədəki qeyri-müəyyənlik (məsələn, vəzifədən gözlənilənlərdə dəyişikliklər, yeni vəzifələr, tam aydın olmama);
- e) nəzarətdəki çatışmazlıq (məsələn, məhdudiyyətlərin birdənbirə artması və ya azaldılmasına və ya iş qaydasında dəyişikliklərin edilməsinə gətirib çıxaran risk səviyyələrindəki qəfil dəyişikliklər);
- f) sosial dəstəyin olmaması (məsələn, yalnızlıq, fiziki təcrid, ünsiyyət problemləri);
- g) uzun müddət ərzində təcrid olunmanın və məsafədən işləmənin təsirləri (məsələn, ekrana qarşı aludəçilik, yorğunluq, cana gəlmə, konsentrasiyanın çatışmazlığı, yuxusuzluq);
- h) qeyri-stabil iş (məsələn, işin itirilməsi təhlükəsi, ailədaxili maliyyə problemləri);
- i) iş və ailə həyatını tarazlaşdırmaqda çətinliklər (məsələn, qulluq məsuliyyəti, təxirəsalınmaz ailə məsələləri, normal iş saatları xaricində işləməyə ehtiyacı olmaq);
- j) digər insanlarla tez-tez, sıx və uzunmüddətli təmasda olmağı tələb etdiyinə görə yüksək risk daşıyan bəlli vəzifələr (məsələn, ön xətt işçiləri, ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə işçilər, mobil işçilər);
- k) xüsusi hallar (məsələn, həssas əhali qrupuna aid olma, yas və ya ailədə ağır xəstənin olması).

6.2 COVID-19-dan qaynaqlanan və işçilərin psixoloji sağlamlıq və rifah halı üçün təhdid törədən riskləri idarə etmək üçün təşkilat:

- a) işçilərin müxtəlif problemlərlə üzləşdiklərini və narahatlıq və ya çətinliklərin həqiqətən mövcudluğunu və onlara hörmətlə yanaşılmalı olduğunu qəbul edərək inam, qayğı və dəstək mühitini təbliğ etməli;
- b) problem və narahatçılıqları müzakirə etmək və işçilərə dəstək yollarını razılaşdırmaq üçün mütəmadi olaraq məxfi görüşlərin təşkilinə (uyğun olduqda, məsafədən və ya fiziki) imkan yaratmalı;
- c) mütəmadi olaraq işçi qrupları ilə məsafədən və ya fiziki görüşlər təşkil etməli;
- d) çevik iş qrafikinə və işdən icazələrin alınmasına imkan verməli;
- e) çevik iş qrafikinə olan ehtiyacı da nəzərə alaraq, işçiləri onlardan işləmələri və əlçatan olmaları gözlənilən vaxtlar haqqında məlumatlandırmaqla iş və qeyri-ış vaxtları arasında sağlamlıqla bağlı sərhədləri müəyyən etməkdə dəstək göstərməli;
- f) mümkün olduqda, işçilərə iş yükünü və işin tamamlanması üçün müəyyən edilən son tarixi idarə etmək imkanı yaratmalı;

g) təşkilatdakı cari vəziyyət və işçilərə təsir göstərə biləcək planlaşdırılmış dəyişikliklər haqqında mütəmadi olaraq aydın və dəqiq məlumatlar verməli;

h) fiziki iş yerində olmaqdan narahat olan işçilərin müvafiq FMV, maskalar, üz örtükləri və digər nəzarət vasitələri ilə təmin edilməsi (hətta təşkilat tərəfindən tələb edilməsə belə) imkanlarını nəzərə almalı;

i) işçilərə öz psixoloji sağlamlıq və rifah hallarını idarə etmələrinə dəstək göstərmək məqsədilə onlara əlavə resurslar təklif etməli (məsələn, onlayn proqramlar, saytlar, ağır itki ilə üzləşən və ya travması olan şəxslərə məsləhət xidməti göstərən mütəxəssislərə çıxış, maliyyə məsləhəti).

QEYD Psixoloji sağlamlığın idarə edilməsi üzrə əlavə rəhbəredici göstərişlər ISO 45003 və [ISO 10075](#) seriyalarında verilmişdir.

7 İnkluzivlik

Təşkilat işlə əlaqəli sağlamlıq, təhlükəsizlik və rifah halı üçün COVID-19-dan qaynaqlanan risklərin idarə edilməsi məqsədilə həyata keçirilən tədbirlərin müxtəlif işçi qruplarına və digər müvafiq maraqlı tərəflərə olan təsirlərinin nəzərə almasını təmin etməlidir.

Təşkilat məsələn, aşağıdakıları etməlidir:

a) qaldırılan məsələ və ifadə edilən narahatlıqların hörmətlə qarşılanmasını və praktiki cəhətdən mümkün olduqda, xahişlərin yerinə yetirilməsini;

b) iş fəaliyyətlərini evdən effektiv yerinə yetirə bilən və fiziki iş yerinə qayıtmağa görə narahatçılıq keçirən işçilərin evdən işləmələrini dəstəkləməyə davam etməli;

c) əlillərin ehtiyaclarını ödəmək üçün işçilərin məlumatlılığının artırılması və onların təlimləndirilməsi (məsələn, müvafiq tualetlərə çıxışı təmin etmək, bələdçi heyvanların necə fəaliyyət göstərdiklərini anlamaq, maska və ya üz örtüklərindən istifadə səbəbilə ünsiyyətdə ortaya çıxan çətinliklərin aradan qaldırılması üzrə tədbirlər görmək);

d) inancılı qrupların ibadət otaqlarına təhlükəsiz çıxışını təmin etməli;

e) mümkün olduqda, həssas qruplar üçün olan riskləri azaltmaq üçün vəzifə və fəaliyyətlərə dəyişiklik etməli;

f) elektron əlaqə vasitələri (məsələn, saytlar, onlayn qeydiyyat və ya sifariş sistemləri) də daxil olmaqla, əlaqə vasitələrinin əlçatanlığını təmin etməlidir.

Əlçatanlıq və inkluzivlik haqqında əlavə məlumat [Əlavə B](#)-də verilmişdir

8 Resurslar

Təşkilat COVID-19-la bağlı riskləri effektiv şəkildə idarə etmək üçün ehtiyac duyduğu resursları müəyyənləşdirməli və onların kifayət qədər olmasını təmin etməlidir. Təşkilat zəruri resursların işlək vəziyyətdə saxlanması, müvafiq şəkildə idarə edilməsi və lazım olduqda etibarlı şəkildə təmin edilə bilinməsini dəstəkləyən prosesləri işləməlidir.

COVID-19 ilə bağlı risklərin azaldılması üçün ayrılan resursların idarə edilməsinə görə məsuliyyət daşıyan işçilər dəqiq olaraq müəyyən edilməli və bu haqda bütün işçilərə və digər müvafiq maraqlı tərəflərə məlumat verilməlidir. Təşkilat COVID-19 ilə bağlı risklərin idarə edilməsi üçün lazım olan Spesifikresurslarla bağlı işçilərlə davamlı dialoqun aparılmasını və işçilərə ortaya çıxan problemlər haqqında məlumat verməyə imkan verən prosesin olmasını təmin etməlidir.

Zəruri fəaliyyətlərin başlanılması, bərpa edilməsi və dəstəklənməsi üçün lazım olan resursları müəyyənləşdirərkən təşkilat aşağıdakıları nəzərə almalıdır:

a) işçilərə praktiki və psixoloji dəstək göstərən insanlar da daxil olmaqla, insan resurslarını və xəstəlik və ya özünü təcrid tədbirləri nəticəsində sayı azalan işçi qüvvələrinin idarə edilməsi üzrə prosesləri;

b) maliyyə resurslarını;

c) təmizlik və dezinfeksiya işləri görənlərin xüsusi vasitələrlə təchiz olunması da daxil olmaqla, müvafiq FMV ilə təminatı;

d) əli yumaq, dezinfeksiya etmək üçün vasitələri, təmizlik və dezinfeksiya materiallarını;

e) müvafiq və təhlükəsiz tualetlərin mövcudluğunu;

f) texnologiyaları;

g) infrastruktur və avadanlığı (məsələn, tullantı, su və enerjinin idarə edilməsi ilə əlaqəli);

h) əlaqə üsullarını (bax: Maddə 9);

i) işçilərin əlavə vəzifə və fəaliyyətləri icra etmək üçün səriştəli olmalarını təmin etmək üçün təlim ehtiyaclarını və onların əlçatanlığını.

Təşkilat işçilərin müvəqqəti, uzunmüddətli və ya daimi olaraq işə gəlməməsinin (məsələn, xəstəlik, özünü təcrid və ya karantin, işin itirilməsi səbəbilə) işə gələn işçilərin sağlamlığına və təhlükəsizliyinə risk yaratmamasını təmin etməlidir. Təşkilat icra edilməli olan vəzifə və ya fəaliyyətləri həyata keçirən, habelə yeni işləri icra etmək tapşırığı alan işçilərin səriştəli olmasını təmin etməlidir.

Təşkilat işlə bağlı əlavə yüklənmələri minimuma endirmək üçün tədbirlər görməli və əlavə iş yüklənmələrinin ancaq qısamüddətli xarakter daşmasını təmin etməlidir.

Xətti rəhbərlər işçilərin razılışdırılmış iş saatlarından artıq işləməmələri, istirahət üçün vaxt götürmələri və işə gəlməmək üçün icazə ala bilmələri üçün iş yüklənmələrini və bunun işçilərə olan təsirini monitorinq etməlidirlər.

9 Əlaqə

9.1 Ümumi müddəalar

9.1.1 Təşkilat COVID-19 ilə əlaqəli risklərin idarə edilməsi üzrə öhdəliyini bəyan etməli və işçilər və digər müvafiq maraqlı tərəfləri aşağıdakılar ilə bağlı məlumatlandırmalıdır:

- a) ümumi təhlükəsizlik tədbirləri və nəzarət vasitələri;
- b) fərdi şəxslərin və işçi qruplarının ehtiyacları da daxil olmaqla, tələb olunan iş üsulları;
- c) onlarla bağlı gözləntilər;
- d) onların təşkilatla bağlı gözləntiləri;
- e) narahatlıqlar və ya təhlükəsizliklə bağlı hadisələr haqqında necə məlumat veriləcəyi.

Təşkilat pandemiya zamanı siyasət və razılışdırılmış işləmə üsulu ilə bağlı öhdəliyini nümayiş etdirmək məqsədilə ali rəhbərliyin, bütün səviyyələrdəki işçilərlə mütəmadi olaraq əlaqə saxlamasını təmin etməlidir.

9.1.2 Məlumatların fiziki məhdudiyəti olan insanlar da daxil olmaqla hamıya əlçatan olması üçün təşkilat formal və qeyri-formal əlaqə üsullarının (məsələn, intranet, veb-saytlar, e-poçtlar, işarələr, şəkillər, simvollar, telefon zəngləri, audio elanlar, videolar) kombinasiyasından istifadə etməlidir. Təşkilat yalnız anlaşılmanın qarşısını almaq məqsədilə standart simvoldan istifadə edilməsini təmin etməlidir.

Neyromüxtəlifliklə (məsələn, disleksiya, autizim, dispraksiya) bağlı dəyişikliklərin edilməsi də daxil olmaqla, müxtəlif ehtiyacları olan işçilərlə ünsiyyət üçün üstünlük verilən əlaqə üsullarının (məsələn, qrup halında video konfrans keçirmək əvəzinə e-poçt və ya şəxsi telefon zənglərindən istifadə) seçilməsi nəzərə alınmalıdır.

İşçilərlə və digər müvafiq maraqlı tərəflərlə əlaqə ikitərəfli olmalı və formal metodlar, rəsmi əlaqələr də daxil olmaqla davamlı müzakirələri asanlaşdırmağa xidmət etməlidir.

Əlaqə zamanı fiziki məsafənin saxlanması, gigiyena və tələb olunan davranış qaydaları haqqında dəqiq və aktual məlumat verilməlidir:

- a) iş yerinə gəlmədən öncə (məsələn, telefon, sayt, intranet, e-poçt vastisəsilə);
- b) iş yerinə çatdıqda (məsələn, işarələrlə, lövhələrlə, şüşə arakəsmələr, elanlar vastisəsilə);

- c) ilk dəfə iş yerinə daxil olduqda (bax: Maddə: [9.2](#) və Maddə [12.2](#));
- d) iş yerinin hər yerində (məsələn, işarələr, lövhələr/plakatlər, şüşə arkəsmələr, elanlar vasitəsilə).

Əlaqə zamanı əlçatan olan və olmayan məkanlar, avadanlıq və funksiyalarla (məsələn, yeməxanalar, soyuducular, ümumi avadanlıqlar, ilk yardım, insan resursları (İR), informasiya texnologiyaları (İT)) bağlı dəqiq təlimatlar verilməlidir.

9.1.3 Proseslər, təlimatlar və COVID-19 ilə əlaqəli risk səviyyələrindəki dəyişikliklər barədə mütəmadi olaraq məlumat verilməlidir.

Təşkilat:

a) ziyarətçilər, çatdırılma xidməti göstərən işçilər, müştərilər və digər insanların təhlükəsizlik qaydaları haqqında məlumatlandırılmasına cavabdeh olan şəxsləri müəyyən etməli (birdən artıq şəxsin bu vəzifəni icra etmək üçün təlimləndirilməsini təmin etməli);

b) əlaqə vasitələrinin podratçılar və agentlik işçiləri də daxil olmaqla, işçilər və digər müvafiq maraqlı tərəflər üçün əlçatan və istifadəyə yaralı olmasını təmin etməli;

c) ziyarətçiləri qarşılayan və ya çatdırılma xidməti göstərən şəxslər, müştərilər, ictimaiyyət və digərlərlə təmasda olmalı olan işçilərə zəruri təlimlərin keçirilməsini təmin etməli;

d) fəaliyyətdəki dəyişikliklər, təhlükəsizlik tədbirləri və nəzarət vasitələri ilə bağlı tədarükçüləri, müştəriləri və digər müvafiq maraqlı tərəfləri məlumatlandırmalı;

e) əlaqə vasitələrinin aktual və effektiv olmasını təmin etmək üçün onları tez-tez nəzərdən keçirməli və ortaya çıxan problemlərə yönəlik tədbirlər görməli;

f) fiziki məsafənin saxlanması tələblərinə riayət edilməsini təmin etmək məqsədilə səs-küy səviyyəsinin yüksək olduğu və azaldıla bilmədiyi yerlər də daxil olmaqla iş yerlərində effektiv gündəlik əlaqə mexanizmlərini tətbiq etməlidir.

9.2 İş yerinə ilk dəfə daxil olanda

Təşkilat COVID-19-a yoluxma riskini idarə etmək üçün tələb olunan davranış qaydaları, proses və iş təcrübələrinin ilk dəfə iş yerinə daxil olan və ya yenidən işə qayıdan işçilər və digər müvafiq maraqlı tərəflər tərəfindən iş yerinə daxil olmazdan əvvəl başa düşülməsi üçün bütün müvafiq tədbirləri görməlidir.

Maddə 9.1-də tövsiyə olunan tədbirlərlə yanaşı təşkilat:

g) məlumatlandırma və təlim materiallarını hazırlamalı və lazım olduqda, təlim keçməlidir (məsələn, video təlim və ya elektron üsullarla);

h) işə təhlükəsiz gedib-gəlmək haqqında işçiləri təlimantlandırmalı (məsələn, yeriməyi, velisoped və mümkün olduqda şəxsi nəqliyyat vasitəsindən istifadəni və

ictimai nəqliyyatdan istifadə etməli olan işçilərin isə fiziki məsafənin saxlanılmasına riayət etməsini və maska və ya üz örtüklərindən istifadə etməsini təşviq etməli);

i) işin başlama və bitmə saatlarına edilən dəyişikliklər, çevik iş saatları və ya dəyişiklik edilmiş istənilən iş qrafiki və cədvəli ilə bağlı aydın təlimatlar verməli;

j) fiziki məsafənin saxlanması, gigiyena və ümumi işləmə üsulları barədə təlimatlandırma aparmalı;

k) iş yerinə daxil olmaq, işə başlamaq və ümumi sahələrdən (məsələn, liftlər, pilləkənlər, tualetlər, mətbəxlər, dəhlizlər) istifadə etməklə bağlı yeni proseslər haqqında məlumat verməli;

l) ziyarətçi, müştəri, xidmət istifadəçiləri və digər insanlarla təmasda olanları təhlükəsizlik qaydaları haqqında məlumatlandırmalı;

m) fəvqəladə hallar üzrə prosedurlara edilən dəyişikliklər haqqında məlumat verməlidir (bax: Maddə [4.7](#)).

9.3 Daimi əlaqə

Təşkilat təhlükəsizlik tədbirləri və nəzarət vasitələrinin bütün işçilərə mütəmadi olaraq xatırladılmasını və onlarda dəyişikliklərin baş verməsi və ya yenilərinin tətbiq olunması halında aktual vəziyyətdə saxlanılmalarını təmin etməlidir.

Təşkilat:

a) işçilər və onların nümayəndələrinin (əgər varsa) cəlb edilməsini təmin etməli və dəyişikliklərin işləmə üsullarına, işin təşkili qaydalarına və iş yerlərinə proqnozlaşdırılmayan təsirlərinin başa düşülməsi üçün tədbir görməli (bax: Maddə [4.4](#));

b) işçilərlə mütəmadi olaraq əlaqə saxlayaraq onların fiziki və psixoloji vəziyyətini yoxlamalı, psixoloji sağlamlığa mənfi təsir göstərən məsələlər haqqında dəqiq məlumatları onlarla paylaşmalıdır (bax: [Maddə 6](#)).

10 Gigiyena

10.1 Təşkilat iş yerinin təmiz saxlanılmasını, virusla çirklənmiş səthlərdən COVID-19-a yoluxma riskinin azaldılmasını və iş saatlarında və iş növbələrinin sonunda qabaqcıl gigiyena qaydalarına riayət edilməsini təmin edən prosesləri tətbiq etməlidir.

Təşkilat işçilərin, əlləri tez-tez və yaxşı yumanın COVID-19-a yoluxma hallarının azaldılmasındakı əhəmiyyəti haqqında məlumatlı olmalarını təmin etməlidir. Təşkilat işçilərin diqqətinə aşağıdakıları çatdırmalıdır:

a) əllər təmiz su (isti olsa, daha yaxşıdır) və sabunla 20-40 saniyə arası yuyulmalıdır;

b) əlləri yumaq mümkün olmadıqda, onlar təhlükəsiz və COVID-19-a qarşı effektiv olan dezinfeksiya vasitələri ilə (məsələn, tərkibində minimum 60% etanol və ya 70% izopropil spirti olan) dezinfeksiya edilməlidir;

c) çirkli əllər imkan daxilində öncə yuyulmalı, sonra dezinfeksiya edilməlidir.

Təşkilat əlləri dezinfeksiya edən vasitələrin müvafiq standartlara cavab verdiyinə əmin olmalı (məsələn, etiketlərə baxaraq məhsulun növü və tərkibindəki spirtin miqdarını yoxlamalı) və bazarda saxta, aşağı keyfiyyətli və ya haqqında yalnız formula ilə hazırlanmış məhsulların ola biləcəyini bilməlidir.

10.2 Təşkilat aşağıdakıların təmin edilməsi üçün prosesləri tətbiq etməlidir:

a) işçilərin kiçik vaxt intervallardan bir əlləri yumağa (və ya bu mümkün olmadıqda, dezinfeksiya etməyə) təşviq edilmələrinin və bunun nə vaxt edilməli olduğu haqqında məlumatlandırılmalarının (məsələn, iş sahəsinə girib-çıxarkən, fasilədən əvvəl və sonra, telefon, kompüter, alətlər, su dispenserləri kimi ümumi avadanlıqlara toxunduqdan əvvəl və sonra, ümumi sahələrdən istifadə etdikdən əvvəl və sonra);

a) işçilərin olduğu və hərəkət etdiyi yerlərdə əllərin yuyulması və/və ya dezinfeksiya edilməsi üçün əlavə vasitələrin mövcud olmasının (məsələn, girişlər, çıxışlar, liftlərin yanı, ümumi sahələr, fəaliyyətin həyata keçirildiyi sahələr);

b) işçilərin işlədiyi yer və istifadə etdiyi avadanlığın tez-tez təmizlənməsi və dezinfeksiya edilməsini (müxtəlif işçilər tərəfindən istifadə edildikdən sonra da) təmin etmək üçün əlavə materialların işçilər üçün əlçatan olmasının;

c) mütəmadi olaraq toxunulan səthlərin tez-tez təmizlənməsi və dezinfeksiya edilməsinin (məsələn, qapı tutacaqları, işıq açarları, kassalar, ödəniş məntəqələri, sınaq üçün səthlər, liflərin idarəetmə panelləri, ümumi resurslar);

d) birdəfəlik FMV-lərin və üz örtüklərinin ayrılması və təhlükəsiz utilizasiyası da daxil olmaqla, tullantıların effektiv, adekvat və tez utilizasiyası;

e) işçilərə tələb olunan əl yuma qaydaları və tezliyini, əllə üzə toxunmaqdan çəkinməyin və asqıraraqən və ya öskürərkən birdəfəlik kağız dəsmala və ya qol bükümlərinə asqırmağın və ya öskürməyin zəruri olduğunu xatırladan lövhə və işarələr də daxil olmaqla, qabaqcıl gigiyena təcrübələrinin təşviq edilməsinin;

f) güclü havalandırma, tez-tez və yaxşı aparılan təmizlik və dezinfeksiya işləri də daxil olmaqla, tualetlərdən təhlükəsiz istifadə edilməsi, kağız dəsmallardan istifadənin təşviq edilməsi və kütləvilinin qarşısını almaq üçün onlardan istifadənin idarə edilməsinin (bax: [12.6.2](#));

g) duşlar və soyunub geyinmə otaqlarından təhlükəsiz istifadə edilməsi, mümkün olduqda kiçik qruplar üçün xüsusi yerlərin ayrılmasının.

10.3 Virusla çirklənmiş səthlərdən COVID-19-a yoluxmanın qarşısını almaq üçün təşkilat sabit iş yerləri, sahə, masa və/və ya avadanlıqlardan istifadəni tətbiq etməli və işçilərdən şəxsi əşyalarını dolab və ya çantalar kimi şəxsi yerlərdə saxlamalarını tələb etməli, bununla da hər iş növbəsinin sonunda əşyaların iş sahəsindən götürülməsini təmin etməlidir.

Təşkilat iş yerlərinə daxil olan əşyalar və təşkilatın istifadə etdiyi nəqliyyat vasitələrinə toxunuş nəticəsində COVID-19-a yoluxma riskini azaltmaq üçün tədbir görməlidir. Təşkilat aşağıdakıları təmin etməlidir:

- a) işçilərə şəxsi göndərişlər də daxil olmaqla, zəruri olmayan göndərişlərə məhdudiyətlərin tətbiq edilməsini;
- b) iş yerinə daxil olan zaman materialların, avadanlıq və digər əşyaların dezinfeksiya edilməsini;
- c) avadanlıqların əllə toxunulan yerlərinin hər istifadədən sonra təmizlənməsi və dezinfeksiya edilməsini;
- d) sürücülərin evlərinə sürüb apardıqları nəqliyyat vasitələri də daxil olmaqla, iş fəaliyyətləri üçün istifadə olunan nəqliyyat vasitələrinin mütəmadi olaraq təmizlənməsi və dezinfeksiya edilməsini;
- e) göndərişlər ilə məşğul olan işçilərin əllərini tez-tez yumalarını və ya bu praktiki olaraq mümkün olmadıqda, onların əli dezinfeksiya edən vasitələrlə təchiz edilməsini.

11 Fərdi mühafizə vasitələri, maska və üz örtüklərindən istifadə

11.1 FMV ondan istifadə edənləri işdə sağlamlıq və ya təhlükəsizliklə bağlı risklərdən qoruyur. COVID-19 kontekstində, respirator avadanlıqlar və üz sipərləri (maska ilə birlikdə istifadə edildikdə) kimi FMV-lərdən istifadə edilə bilər. Əgər işçilərdən COVID-19-a yoluxma ilə əlaqədar olmayan riskə görə FMV-dən istifadə etmələri tələb edilərsə, onda işçilər bu tələblərə riayət etməlidirlər.

Subut olunmuşdur ki, evdə düzəldilən parça maskalar da daxil olmaqla, maskalar və üz örtükləri onlardan istifadə edənləri nəfəs alma, asqırma, öskürmə və söhbət zamanı ağızdan çıxan damcılardan qarşısını alaraq, COVID-19-a yoluxmaqdan müəyyən qədər qoruyur. Fiziki məsafəyə riayət edilməsi, əllərin yuyulması və digər gigiyena tədbirlərinə (bax: Maddə 10) əməl edilməsi ilə yanaşı üz örtüklərindən istifadə edilməsi COVID-19 ilə əlaqəli risklərin azaldılmasını təmin edən effektiv bir tədbirdir.

Xüsusi FMV və tibbi cihazlar (məsələn, respiratorlar, işçiləri tozdan və havadan gələn sənaye mənşəli digər təhlükələrdən qoruyan maskalar) öz vəzifələrini icra edən zaman onlara ehtiyacı olan işçilər üçün ayrılıb saxlanılmalıdır.

11.2 Təşkilat FMV, maska və/və ya üz örtüklərindən müvəqqəti olaraq istifadə edilməməsinin tələb oluna biləcəyi və ya işçilər və ya digər maraqlı tərəflərin Spesifikehtiyaclarının olduğu halları nəzərə almalıdır. Bu hallar özündə aşağıdakıları ehtiva edə bilər:

- a) şəxsiyyətin tanınması və digər təhlükəsizlik məqsədləri üçün maska və ya üz örtüklərinin müvəqqəti olaraq çıxarılmasını;
- b) dodaqdan oxuyan eşitmə məhdudiyətli işçilər və digər maraqlı tərəflərlə qarşılıqlı əlaqəni.

FMV, maska və/və ya üz örtüklərinin müvəqqəti olaraq çıxarılması zəruri hal olsa belə, fiziki məsafəyə riayət edilməlidir. FMV, maska və üz örtüklərini geyinib-çıxarkən çarpaz çirkənmənin qarşısını almaq məqsədilə əllərin yuyulması (və ya dezinfeksiya edilməsi) təmin edilməlidir. Dodaqdan oxuyan şəxslər və digər maraqlı tərəflərlə ünsiyyəti yaxşılaşdırmaq üçün təşkilat imkan daxilində şəffaf üz sipərlərindən istifadəni dəstəkləməlidir.

11.3 COVID-19 ilə əlaqəli riskləri idarə etmək üçün əlavə FMV, maska və ya üz örtüklərinə ehtiyac olarsa, təşkilat:

- a) FMV, maska və/və ya üz örtüklərindən nə vaxt və necə istifadə ediləcəyinə dair təlimatlar hazırlamalı və zərurət olduqda, onlara təlim keçirməlidir;
- b) müvafiq FMV və/və ya maskalarla pulsuz təmin etməlidir;
- c) FMV və maskaların düzgün taxılmasını təmin etməli və onlardan müvafiq qaydada istifadə edilməsi və istifadədən sonra təhlükəsiz şəkildə utilizasiyası ilə bağlı işçiləri təlimatlandırmalıdır;
- d) FMV-dən istifadə edən işçilərdə yorğunluq hallarının minimuma endirilməsi üçün onları mütəmadi olaraq işlərinə ara verərək fasiləyə çıxmağa təşviq etməlidir. Çünki yorğun işçilər təhlükəsizlik tədbirlərinə daha az riayət edə bilməklə yanaşı, avadanlıqlardan da təhlükəsiz istifadə etməyə bilərlər.
- e) təkrar istifadə edilən bilən FMV-ni təmizləməsi, dezinfeksiya edilməsi və ya yuyulmasını təmin etməlidir.

Təşkilat onun tələb emədiyi maskalardan (məsələn, evdə düzəldilən və ya təşkilat tərəfindən təmin edilməyən üz örtükləri) istifadə edən işçiləri dəstəkləməlidir.

QEYD Müəyyən hallarda, qanunvericilik və digər tələblər bunu qadağan edə bilər.

11.4 Təşkilat işçilərə aşağıdakıları tövsiyə etməlidir:

- a) maskaları geyinmədən öncə və çıxarıqdan sonra əlləri yumağı və ya dezinfeksiya etməyi (çirkli və ya yağlı əllər imkan daxilində öncə yuyulmalı, sonra dezinfeksiya edilməlidir);

- b) əlləri mütəmadi olaraq yumağı, bu mümkün olmadıqda isə dezinfeksiya etməyi;
- c) çirklənməyə yol verməmək üçün üz və maska/üz örtüklərinə toxunmaqdan çəkinməyi;
- d) yaş olan və ya çirkli və virusla çirklənmə ehtimalı olan əllərin dəydiyi maska və ya üz örtüklərini dəyişdirməyi;
- e) maska və ya üz örtüklərini ən azı gündə bir dəfə, zərurət olduqda isə daha tez-tez dəyişməyi (bəzi maska və ya üz örtüklərinin tövsiyə olunan istifadə müddəti 4 saatdır);
- f) digər səthlərin virusla çirklənməsinin qarşısını almaq üçün çıxarılan maskaları və ya üz örtüklərini utilizasiya etməyi və ya möhürlənmiş konteynerlərdə saxlamağı;
- g) yuyula bilən materiallardan olan təkrar istifadə edilə bilən maskaları və ya üz örtüklərini istifadədən əvvəl və sonra yüksək temperaturda yumağı;
- h) yuyula bilməyən materiallardan olan maska və ya üz örtüklərini birdəfəlik istifadədən sonra təhlükəsiz utilizasiya etməyi;
- i) fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara imkan daxilində daim riayət etməyi.

12 Fəaliyyətlər

12.1 Ümumi müddəalar

Təşkilat evdən işləmək, sosial məsafə və iş yerindəki digər təhlükəsizlik tədbirləri və nəzarət vasitələri də daxil olmaqla, Maddə 4-də qeyd edilən risklərə yönəlik proseslərin mövcudluğunu təmin etməlidir.

Təşkilat tətbiq olunan tədbirlərin mövcud təhlükəsizlik tədbirlərinə mənfi təsir göstərib-göstərmədiyini və ya təhlükəsizlik üçün yeni risklər yaradıb-yaratmadığını qiymətləndirməli və bu risklərə yönəlik fəaliyyətləri həyata keçirməlidir. (bax: [Əlavə A](#)).

Təşkilat iş yerində arxa fon səs-küyünün səviyyəsini mümkün qədər azaltmalıdır ki (məsələn, musiqinin səsinin alınması, fen kimi qurğuların istifadə müddətinin qısaltılması), işçilər səslərini ucaltmağa ehtiyac duymasınlar. Qışqırmaq, mahnı oxumaq və digər səs proyeksiyası növləri də daxil olmaqla, uca səsle danışmaq ağızdan çıxan damcılardan daha böyük sahəyə yayılmasına gətirib çıxara bilər. Buna görə də imkan daxilində səs səviyyəsinin aşağı salınması həm insanların səsi boğan maska və ya üz örtüklərindən istifadə etdikləri yerlərdə, həm də fiziki məsafənin saxlanması çətin və ya mümkün olmadığı vəziyyətlərdə çox böyük əhəmiyyət daşıyır (məsələn, saç ustaları, döymə vuranlar, fizioterapevtlər kimi müştərilə yaxın təmasda olmağı tələb edən peşələr və ya qəlyənaltı və restoran kimi ictimai məkanlar).

Fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara tam riayət edilməsi mümkün olmayan fəaliyyət və hallarda təşkilat maddə 4.6-da göstərilən fəaliyyətləri həyata keçirməli və fəaliyyət müddətini mümkün qədər azaltmalıdır.

Əgər fəaliyyət davamlı olaraq sıx təmasda işləməyi tələb edərsə və bu zaman fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara əməl etmək mümkün deyilsə və ya fəaliyyət işçinin aid olduğu sabit heyət və ya iş cütüyündə olan iş yoldaşından savayı digər insanlarla təmasda olmasına gətirib çıxarsa, təşkilat bu fəaliyyətin təhlükəsiz yerinə yetirilə bilib-bilinməyəcəyini qiymətləndirməlidir.

Heç bir işçi təhlükəli iş mühitində işləməyə məcbur edilməməlidir.

12.2 İş yerinə ilk qayıdış zamanı

Təşkilat işə ilk dəfə çıxan və ya iş yerinə qayıdan işçilərə iş yerində baş verən dəyişikliklər və işləmə qaydası haqqında məlumat vermək üçün prosesləri işləyib hazırlamalı və mövcud vəziyyətdə dəyişikliklər baş verdikcə onlara mütəmadi olaraq yenidən baxılması və yenilənməsini təmin etməlidir. Bu, işə qayıtmadan öncə verilən məlumatlara əlavə edilməli və konkret vəzifə və ya fəaliyyətlər üçün təlimatları özündə ehtiva etməlidir.

Təşkilat:

a) iş yerinə qayıdan və ya müxtəlif iş yerlərinə və ya sahələrə daxil olan bütün işçilərin iş yerinə/sahəyə gələndə tam təlimatlandırmasını və məlumatlandırılmasını təmin etməli;

b) işçilərin sayının azaldılması nəticəsində ortaya çıxacaq potensial təhlükələr haqqında məlumat verməli;

c) fiziki məsafəyə riayət edilməsini təmin etmək üçün iş yerinə ilk dəfə daxil olmaqla, bağlı təlimatlandırılan işçilərin sayını məhdudlaşdırmalı;

d) ilkin təlimatlandırmanın həyata keçirilməsinin təhlükəsiz və mümkün olduğu hallarda binadan kənarə aparılmasını nəzərdə tutmalıdır.

Təşkilat COVID-19-un simptomları haqqında məlumatlılıq səviyyəsini artırmalı və işçi və digər insanların (məsələn, ziyarətçilər, xidmət istifadəçiləri) iş yerinə daxil olmadan öncə tibbi müayinədən keçməsinə təmin edən müvafiq prosesləri tətbiq etməlidir. Bu, insanın öz səhhəti ilə bağlı məlumat verməsini və/və ya temperaturunun yoxlanılmasını özündə ehtiva edə bilər.

Məsləhət və tövsiyələr istər təşkilatın daxili resursları hesabına, istərsə də kənar xidmət tədarükçüləri və ya peşəkar qurumlarla məsləhətləşmələr nəticəsində peşə sağlamlığı üzrə peşəkarlardan əldə oluna bilər.

12.3 İş yerinə giriş-çıxış

Təşkilat fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara imkan daxilində riayət edilməsini təmin etməli və gəliş-gediş zamanı əllərin yuyulmasını (və ya mümkün olduqda, dezinfeksiya edilməsini) tələb etməlidir.

Təşkilat:

a) giriş və çıxış yerlərində kütləviliyi azaltmaq üçün gəliş-gediş vaxtlarını tənzimləməli;

b) imkan daxilində əlavə giriş və çıxış yerlərini təmin etməli;

c) mümkün olduqda, velisoped üçün dayaq da daxil olmaqla, əlavə parklama yerləri və ya qurğularının olmasını təmin etməli;

d) təşkilat tərəfindən istifadə edilən kiçik avtobuslar kimi nəqliyyat vasitələrində sənişinlərin sayına məhdudiyyətlər tətbiq etməli (bura oturmaq boş saxlamaq da daxil ola bilər);

e) döşəmə və divarlarda fiziki məsafənin saxlanılmasına riayət edilməli olduğunu göstərən işarələrdən istifadə etməli və ya imkan daxilində giriş və çıxış yerlərində birtərəfli hərəkət sistemlərini tətbiq etməli;

f) yüksək riskli iş zonaları və sahələri üçün əlavə giriş və çıxışlar müəyyən etməli (mexaniki sınaq sahələri, nəm laboratoriyalar);

g) klaviatura, biometrik oxuyucular və elektron keçid nöqtələri kimi toxunuş əsaslı təhlükəsizlik cihazlarının mütəmadi olaraq təmizlənməsini təmin etməli və giriş kartları ilə oxuyucu qurğular arasında fiziki təmasa ehtiyacın olmaması ilə bağlı məlumatlılıq səviyyəsini artırmalı;

h) COVID-19 ilə əlaqəli risklərin idarə edilməsi üçün tətbiq edilən təhlükəsizlik tədbirlərinin nəzərdə tutulmayan təhlükəsizlik riskləri yaratmamasını təmin etməli (bax: Əlavə A);

i) işçilər və xidmət istifadəçilərinin geyim və çantalar üçün saxlanılma yerlərinin ayrılmasını, bu zaman fərdi saxlanılma yerlərinə üstünlük verilməsini təmin etməli;

j) fiziki məsafənin saxlanması və gigiyena üzrə təlimatlara riayət edildiyi iş zonalarında işçilər üçün soyunub-geyinmə və avadanlıq üçün yerlərlə təmin etməli;

k) imkan daxilində geyim və avadanlığının (məsələn, formalar, qoruyucu dəbilqələr/kaskalar, qoruyucu eynəklər, əlcəklər) sahədə təmizlənməsini, dezinfeksiya edilməsini və ya yuyulmasını təmin etməlidir.

12.4 İş yerləri ətrafında və arasında hərəkət

Təşkilat insanların bir iş yerindən o birinə və iş yerləri arasında hərəkət edərkən, imkan daxilində fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara riayət edilməsini dəstəkləyən proseslərin mövcudluğunu təmin etməlidir.

Təhlükəsiz hərəkəti təmin etmək üçün təşkilat aşağıdakılar da daxil olmaqla, bir sıra tədbirləri nəzərə almalıdır:

a) bina və iş sahələrində hərəkətin azaldılması (məs, işçilərin xüsusi iş sahələrinə girişinin məhdudlaşdırılması, icazə verilən yerlərdə radio və ya telefonlardan istifadənin təşviq edilməsi, bir neçə insan tərəfindən istifadə edilərsə, hər istifadədən sonra dezinfeksiya edilməsi);

b) nəzarət olunan girişin zəruri olduğu yerlərdə təmassız giriş vasitələrinin tətbiq edilməsi (məsələn, avtomatik qapılar);

c) səthlərdən yoluxmanın azaldılması məqsədilə aşağı riskli iş sahələrində toxunulması zəruri olan giriş vasitələrinin (məsələn, elektron maneələr, klavyaturalar) ləğv edilməsi;

d) tibbi müayinəni həyata keçirən işçilər və tibbi müayinədən keçən şəxsin bir-birilə təmasına yol verməmək üçün maneələrin quraşdırılması (məsələn, girişlərdə, iş yerləri arasında və tibbi müayinənin aparıldığı hər hansı bir yerdə);

e) eyni anda iş sahəsində olan insanların sayını azaltmaq üçün işçi qruplardan/cütlüklərdən və ya növbə qrafiklərindən istifadə edilməsi;

f) uzun və ya dar dəhlizlərə, pilləkənlərə, piyada keçidlərinə və turniketlərə xüsusi diqqət yetirərək binalar boyunca birtərəfli hərəkət sisteminin tətbiq edilməsi;

g) pilləkənlərdən istifadənin təşviq edilməsi və liftlərin maksimal insan tutumunun azaldılması, onların əli dezinfeksiya edən vasitələrlə təmin edilməsi, tez-tez toxunulan yerlərin (məsələn, tutacaqlar, düymələr) mütəmadi olaraq təmizlənməsi və dezinfeksiya edilməsi;

h) əlil kimsələrin liftlərə təhlükəsiz çıxışının və onlardan təhlükəsiz istifadə etmələrinin təmin edilməsi.

12.5 İş zonaları və iş yerləri

Təşkilat iş zonaları və iş yerlərində fərdi işçilər arasında fiziki məsafənin saxlanması üzrə təlimatlara imkan daxilində riayət edilə bilinməsini təmin etməlidir.

Təşkilat təhlükəsiz iş praktikasını dəstəkləmək üçün:

a) iş zonalarının nəzərdən keçirilməsi və mümkün olduqda iş yerləri arasında sosial məsafənin saxlanılmasını təmin etmək üçün yerləri dəyişdirməli, digər işçilərin iş yerlərinin yanından keçdikləri hallarda iş yerinə təhlükəsiz giriş-çıxış üçün lazım olan sahəyə diqqət etməlidir;

b) iş yerlərini elə yerləşdirməlidir ki, işçilər üzbəüz yox, yan-yana, arxa-arxaya və bir-birinə qarşı diaqanal vəziyyətdə olsunlar;

c) bir-birindən tövsiyə olunandan az məsafədə yerləşən və yeri dəyişdirilə bilməyən bəzi iş yerlərinin fəaliyyətinin dayandırılması və ya işçiləri bir-birindən ayıran şüşə arakəsmələrdən istifadə edilməsini nəzərdən keçirməlidir;

d) mümkün olduqda, iş yerləri və avadanlığı işçilərə, bu mümkün olmadıqda isə sabit işçi qrupu/işçi cütlüklərinə təhkim etməli (məsələn, sorğu mərkəzləri, təlim yerləri), “isti masalar” kimi çevik iş formalarının ancaq zəruri fəaliyyətlər zamanı istifadə edilməsini təmin etməlidir;

e) fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı tövsiyə olunan təlimatlara diqqəti cəlb etmək üçün döşəmə və divar işarələrindən istifadə etməlidir;

f) fiziki məsafənin saxlanılmasına maksimum dərəcədə riayət olunması üçün fiziki manelər qoymalı, bu zaman təhlükəsizliyə və PST üzrə yeni və ya digər risklərin yaranmamasına və ya əlil insanlar üçün mənfi təsirlərin olmamasına diqqət etməlidir;

g) məhdudiyət tətbiq olunan sahədə fiziki məsafənin saxlanılmasına riayət edilməsini təmin etmək üçün iş zonasındaki işçilərin sayını azaltmalıdır;

h) tez-tez toxunulan əşyalardan və ümumi avadanlıqlardan istifadəni məhdudlaşdırmalı, habelə təmizlik və dezinfeksiya işlərinin tez-tez aparılmasını təmin etməlidir.

12.6 Ümumi sahələrdən istifadə

12.6.1 Ümumi müddəalar

12.6.1.1 Təşkilat ən azından aşağıdakılar da daxil olmaqla, zəruri ümumi sahələrdən təhlükəsiz istifadənin təmin edilməsi üzrə prosesləri tətbiq etməlidir:

a) tez-tez təmizlik və dezinfeksiya işlərinin aparılması (müxtəlif qrup insanların istifadəsindən sonra da);

b) ümumi sahələrdə eyni zamanda olan insanların sayının məhdudlaşdırılması;

c) insanların ümumi sahələrdə olma müddətinin məhdudlaşdırılması;

d) fiziki məsafə.

12.6.1.2 Təşkilat uyğun olduqda aşağıdakıları da nəzərə almalıdır:

a) digər təşkilatlarla eyni yerdə işləyərkən liftlər, qəbul otaqları, dəhlizlər və təhlükəsizlik məntəqələri kimi ümumi sahələrdə kütləviliyi azaltmaq üçün işçilərin gəlib-gedişinin müxtəlif vaxtlara salınmasını;

b) imkan daxilində, fasilələrin müxtəlif vaxtlara təyin edilməsini və təhlükəsiz açıq məkanlardan istifadənin təşviq edilməsini;

c) imkan daxilində iş fəaliyyətləri üçün açıq məkanlardan istifadənin təşviq edilməsini;

d) iş yerinin digər hissələrində əlavə ümumi sahələrin yaradılmasını;

e) işçiləri qəbul otaqları və digər oxşar məkanlardan qorumaq üçün şüşə arakəsmələrin quraşdırılmasını;

f) işçiləri açıq olan yeməxanalardan çəkirmək üçün imkan daxilində özlərlə birlikdə evdən yemək gətirməyə təşviq etməyi və ya onları qablaşdırılmış yeməklərlə təmin etməyi;

g) stəkan, boşqab və qaşıqlar kimi ümumi resursların istifadəsindən çəkinmək və su kranları və dispenserlərin onları istifadə edən şəxslər tərəfindən istifadə edildikdən sonra təmizlənməsi və ya dezinfeksiya olunmasının təmin edilməsini;

h) fiziki məsafənin saxlanılmasının təmin edilməsi və üz-büz təmasların azaldılması məqsədilə oturacaq və masaların yerinin dəyişdirilməsini;

i) işçilərin iş saatlarında öz işlədikləri yerlərdə qalmağa təşviq edilmələrinin (ayrılmış açıq sahələr də daxil olmaqla) və iş yerlərini tərk etdikləri təqdirdə fiziki məsafənin saxlanılması ilə bağlı təlimatlara riayət etmələrinin tələb edilməsini;

j) soyunub-geyinmə otaqlarından, duşlardan və digər ümumi yerlərdən (məsələn, uşaqlar və ailələr üçün otaqlar, ibadət otaqları və onlarla əlaqəli ayaq yuma vasitələri) istifadənin tənzimlənməsini;

k) şəxsi əşyaların iş saatlarında soyunub-geyinmə otaqları kimi yerlərdə saxlanılmasının təşviq edilməsini.

12.6.2 Tualetlərdən istifadə

Təşkilatlar əlil insanlar üçün nəzərdə tutulanları da daxil olmaqla, işçilər və ya digər maraqlı tərəflərin tualetlərdən təhlükəsiz istifadə etmələrini təmin etmək üçün əlavə tədbirləri nəzərdən keçirməlidir. Bu tədbirlər aşağıdakıları özündə ehtiva edə bilər:

a) insan sıxlığının qarşısını almaq üçün tualetlərdən istifadənin idarə edilməsini;

b) təmizlik və dezinfeksiya işlərinin daha tez-tez və daha yaxşı aparılması (unitaz oturacağı, tualet qapılarının qıfılları, suyu çəkmə düyməsi, tutacaqlar və qaldırıcı mexanizmlər kimi təmas olunan nöqtələr) və tullantıların utilizasiyasını;

c) tualetlərdə ciddi təmizlik işləri aparıldığı üçün müvəqqəti olaraq bağlı saxlanıldığı hallarda işarələr vasitəsilə insanları işləyən ən yaxın tualetə istiqamətləndirilməsini;

d) fiziki məsafənin saxlanılmasına təşviq etmək məqsədilə tualetlərdə kabina və pissuarların sayının məhdudlaşdırılmasını;

e) işarələrdən istifadə edərək insanları qapağı olan unitazlardan istifadə edərkən suyu çəkmədən öncə qapağı bağlamağa təşviq edilməsini;

f) qapalı məkanlarda növbələrin yaranmasına imkan verməyən sistemin mövcudluğunun təmin edilməsini;

g) işçilərdən və ya ziyarətçilərdən xüsusi ehtiyacları olan istifadəçiləri (məsələn, əlillər) nəzərə alaraq iş yeri daxilində ancaq onlar üçün nəzərdə tutulmuş obyektlərdən istifadə etmələrini;

h) kağız dəsmallarla təchiz edilməsi və kağız dəsmalların miqdarına nəzarət edilməsi və kifayət qədər olmasının təmin edilməsi və tullantıların tez-tez və təhlükəsiz şəkildə utilizasiya edilməsini;

i) əllə idarə olunan avadanlıqlar yerinə avtomatik və ayaqla idarə olunan avadanlıqlardan istifadə edilməsini (məsələn, sensorla işləyən kranlar, sabun dispenserləri, su çəkmə düymələri, qapağı ayaqdan istifadə edilməklə açılan zibil qabları/qutuları);

j) ehtiyat ləvazimatların monitorinqinin gücləndirilməsi və onların miqdarının bərpa edilməsini (məsələn, sabun, dezinfeksiya vasitələri, kağız dəsmallar, tualet kağızları).

12.7 Görüşlər və iş sahələrinə daxil olma

12.7.1 Təşkilat fiziki iş yerlərinə daxil olmada məhdudiyyətlər tətbiq etməli və ələlxüsus məhdudiyyətlərin olduğu hallarda həm xarici, həm də daxili üzvə görüşlərin sayını minimuma endirmək üçün məsafədən işləmə texnologiyalarından istifadə etməlidir.

12.7.2 Üzvə görüşmək və ya ziyarətçilərin iş sahəsinə daxil olmaları zəruri olduqda, təşkilat tibbi müayinə və sağlamlıq vəziyyətinin subyektiv qiymətləndirilməsi də daxil olmaqla, binaya təhlükəsiz daxil olmaq üçün nümayiş etdirilməli olan davranış qaydaları və proseslər haqqında məlumat verməlidir.

Təşkilat:

- a) ancaq tələb olunan ziyarətçilərin girişinə icazə verməli;
- b) ziyarətçilərin səfərdən qayıtdığı yerləri və əlavə təhlükəsizlik tədbirlərinə ehtiyacın olub-olmadığını nəzərə almalı;
- c) eyni anda eyni iş yerində olan ziyarətçilərin sayına məhdudiyyət tətbiq etməli;
- d) ziyarətçilərin iş sahələrinə ancaq konkret saatlarda daxil olmalarına icazə verməli;
- e) imkan daxilində ziyarətçilər üçün ayrıca tualetlər təşkil etməli;
- f) təmas hallarının sayını azaltmaq məqsədilə zəruri xidmətlər göstərən təşkilatların və digər podratçılardan işçilərinin təşkilata daxil olma qrafikinə yenidən baxmalı (məsələn, işçi və ya müştərilərlə təması azaltmaq üçün iş vaxtından sonrakı saatlarda);

g) təmasların izlənməsinə imkan verən ziyarətçi məlumatlarının qeydiyyatını aparılmalı (məsələn, adlar, tarixlər, ziyarətçiləri qəbul edənlər, iş yerində olan işçilərin adları və ya iş fəaliyyətləri zamanı sıx və ya uzunmüddətli təmasda olduğu şəxslər), bu məlumatları qoruyub-saxlamalı və müəyyən edilmiş (ən az 14 gün və ya rəsmi təlimatlarda göstərilən) müddətdən sonra utilizasiyasını;

h) ziyarətçilərə aid məlumatların qeydiyyatının necə aparılması və onların iş yerlərinə necə girib-çıxdıqlarını nəzərdən keçirməli (məsələn, eyni qələmdən istifadə olunmasının qarşısını almaq üçün məlumatların ancaq qəbulçu (qəbul otağındakı katib/katibə) tərəfindən qeydə alınması, giriş-çıxış zamanı birtərəfli hərəkət sistemlərindən istifadə, birdəfəlik istifadə üçün nəzərdə tutulan ziyarətçi kartlarından istifadə);

i) ziyarətçilərdən fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara və digər təhlükəsizlik tədbirləri və vasitələrinə riayət etməyi tələb etməli ;

j) giriş tələbləri olan və görüşlərdə iştirak edən əlillər üçün müvafiq düzəlişlərin edilməsinin təmin etməli.

12.7.3 Fiziki görüşlərin təşkili zəruri olarsa, onda təşkilat:

a) iştirakçıların sayını iştirakı vacib olan şəxslərə qədər azaltmalı və fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara əməl edilməsini təmin etməli;

b) ümumi resursları istifadə etməkdən çəkindirməli (məsələn, qələmlər, su və ya kofe stəkanları);

c) görüş otaqlarında əli dezinfeksiya edən vasitələrinin olmasını təmin etməli;

d) imkan daxilində, görüşləri açıq məkanlarda və ya yaxşı havalandırılan otaqlarda keçirməli;

e) məqbul hesab edilən fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara riayət edilməsi məqsədilə döşəmə və divar işarələrindən istifadə etməlidir.

12.8 İctimaiyyətlə iş

Təşkilat fiziki məsafənin saxlanılmasının riayət olunması və həm iş yerlərinin xaricində, həm də onların daxilində ictimaiyyətlə (istehlakçılar, müştərilər, xidmət istifadəçiləri və digər insanlar) təmasda olan işçilərin xəstəliyə yoluxma və ya başqalarını yoluxdurma risklərini minimuma endirmək məqsədilə nəzarət vasitələrinin tətbiqini təmin etməlidir.

Təşkilat aşağıdakılar kimi tədbirlər görməlidir:

a) vəzifə öhdəliklərinə görə ictimaiyyətlə təmasda olan işçiləri fərdi ehtiyaclarına sahib əlillər də daxil olmaqla, ictimaiyyət nümayəndələrinə təhlükəsizlik tədbirləri haqqında necə məlumatlandırmaları haqqında təlimləndirmək (bax: [Maddə 7](#));

b) ictimaiyyət nümayəndələrini təhlükəsizlik tədbirləri və nəzarət vasitələri və sosial məsafəyə necə riayət edilməsi haqqında lövhə, işarə, e-poçt və digər vasitələrindən istifadə etməklə məlumatlandırmaq;

c) ictimaiyyət nümayəndələrinin sosial məsafə və digər təhlükəsizlik tədbirlərinə riayət etmələrini təmin etmək üçün mütəmadi olaraq elanlar vermək;

d) sosial məsafəyə riayət olunmasını təmin etmək üçün bina daxilində və ya qapalı olan açıq məkanlarda ictimaiyyət nümayəndələrinin sayına məhdudiyətlər tətbiq etmək;

e) imkan daxilində növbələr üçün açıq məkanlar ayırmaq, fiziki məsafə intervallarını göstərən döşmə və ya divar işarələrində istifadə etmək, növbələrin təhlükəsizlik üçün əlavə təhlükələr doğurmaması və küçə mebellərinin əlavə təhlükəsizlik risklərinin yaranmasına səbəb olmaması üçün yerlərinin dəyişdirilməsini təmin etmək (bax: Əlavə A);

f) binaların giriş və çıxışlarında və açıq məkanlarda, habelə potensial yoluxma riski daşıyan digər yerlərdə əlləri dezinfeksiya edən vasitələr qoymaq;

g) maskalar və ya üz örtüklərdən istifadənin məcburi olduğu yerlərdə onlardan istifadə olunub-olunmamasını monitorinq etmək;

h) maska və üz örtükləri olmayan və ya lazımı maska və üz örtüklərindən istifadə etməyən ictimaiyyət üzvləri də daxil olmaqla, istehlakçı, müştəri və ya xidmət istifadəçilərinin birdəfəlik maskalarla təmin edilməsi imkanlarını nəzərdən keçirmək;

i) tez-tez toxunulan yer və ümumi resursların təmizlənməsi və dezinfeksiya olunmasını təmin etmək (məsələn, posterminal və bankamatların klavyaturası, piştaxtalar, səbət və arabaların tutacaqları, yataq və ya stullarla rəftar, idman avadanlığı);

j) məhsullarla təmas hallarının məhdudlaşdırmaq (məsələn, müxtəlif təsvir üsulları, işarələr, tez-tez toxunulan əşyaların mütəmadi olaraq dəyişdirilməsi vasitəsilə);

k) işçilərlə ictimaiyyət nümayəndələri arasında təmasların çox olduğu yerlərdə şüşə arakəsmələr kimi fiziki maneələrdən istifadə etmək (məsələn, ödəniş məntəqələri, müştərilərə xidmət göstərilən masaları);

l) sosial məsafəyə riayət edilə bilməməsi hallarında ictimai nöqtəyi nəzərdən vacib olmayan obyektləri azaltmaq (məsələn, soyunub-geyinmə otaqları);

m) işçinin müştəri və ya xidmət istifadəçilərlə sıx təmasda olduğu vaxtların məhdudlaşdırılması, zərurət olduqda xidmətlərin tətbiqi (məsələn, saç və gözəllik xidmətlərinin göstərilməsinə ayrılan vaxta məhdudiyətlərin tətbiqi, yemək və içkilərin elektron avadanlıqlar vasitəsilə sifariş edilməsi, müştəriyə ağır əşyaları onun nəqliyyat

vasitəsinə qədər daşımaqda köməklik göstərən bir işçi əvəzinə bu işin sabit işçi cütlüklərinə tapşırılması);

n) yeri rahat müəyyən edilən tualetlərin mövcudluğunu (bu tualetlərə, növbə zamanı fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı təlimatlara riayət edilməli olduğunu göstərən işarələr vurulmalı), kütləvilərin müşahidə olunduğu yerlərə girişi tənzimləyən işçinin yaxşı təlimləndirilmiş olmasını, təmizlənmə işlərinin yaxşı aparılmasını, tullantıların utilizasiyası və ehtiyatların bərpa edilməsini təmin etmək;

o) təmassız ödənişlərin həyata keçirilməsi və geri alınmasını təşviq etmək;

p) təmas olmadan toplama və geri ödəmə məntəqələrini müəyyən etmək;

q) toplanma vaxtlarının müxtəlif işçilər üçün fərqli-fərqli vaxtlara təyin etmək;

r) müvafiq olduqda, sifariş sistemini müəyyənləşdirmək (məsələn, restoranlar, gözəllik xidmətləri, idman zalları).

12.9 İşlə əlaqəli səfərlər/ezamiyyətlər

12.9.1 Təşkilat zərurət kəsb etməyən bütün iş səfərlərindən imtina etməli və ezamiyyətə getməli olan və ya məktub/bağlama göndərən və ya qəbul edən işçilərin təhlükəsizliyi üçün nəzarət tədbirlərinin olmasını təmin etməlidir.

İş səfərinin edilməsi zəruri olarsa, təşkilat:

a) işçilərin səfər əsnasında müxtəlif nəqliyyat vasitələrindən istifadə edə biləcəyini və fərqli-fərqli məkanlardan (məsələn, dəmiryol stansiyaları, hava limanları, otellər) keçməli olacağını nəzərə almalıdır;

b) müxtəlif turizm təşkilatları və nəqliyyat qovşaqlarının fərqli-fərqli tələblərini nəzərə almalıdır (məsələn, hava və bərə nəqliyyatı ilə bağlı məhdudiyyətlər, hava və dəniz limanlarına olan Spesifik tələblər);

c) ictimai nəqliyyatdan kütləvilərin müşahidə olunduğu vaxtlarda istifadə edilməməsi üçün səfər vaxtlarının seçilməsində sərbəstliyi təşviq etməlidir;

d) insanları imkan daxilində velosiped, elektrik velosiped və ya skuter sürməyə və ya şəxsi nəqliyyat vasitələrindən istifadə etməyə təşviq etməlidir;

e) zəruri obyektlərin yerləşdiyi yerləri müəyyən etməli (məsələn, tualet, yemək və içki) və onlardan təhlükəsiz istifadə barədə təlimatlandırmalıdır;

f) işçi gecə evindən kənardə qalmalı olarsa, qeydiyyat aparmalı və fiziki məsafə saxlama və gigiyena qaydalarına əməl olunmasını təmin etməlidir.

12.9.2 Quru yolu ilə səfər zamanı (ictimai nəqliyyatdan başqa) təşkilat:

a) bir nəqliyyat vasitəsində səfərə gedən insanların sayını minimuma endirməlidir;

b) səfərlər üçün sabit heyət və cütlüklərdən istifadə etməlidir;

- c) tətbiqi mümkün olduqda, motorlu nəqliyyat vasitələrində havalandırmanı çoxaltmaq üçün pəncərələrin açılmasını təmin etməlidir;
- d) növbələr arasında və başqaları istifadə etməzdən öncə nəqliyyat vasitələrinin təmizlənməsini və dezinfeksiya edilməsini təmin etməlidir;
- e) işçilərdən, üz-üzə oturmaqdan çəkinməyi tələb etməlidir;
- f) taksilər də daxil olmaqla, nəqliyyat vasitəsində birdən artıq şəxsin olduğu hallarda işçiləri maskalardan və ya üz örtüklərindən istifadəyə təşviq etməlidir.

12.10 Göndərişlər

Təşkilat göndərişlərin (poçtla göndərilən məktublar və bağlamalar da daxil olmaqla) təhlükəsiz çatdırılması və qəbulunun təmin edilməsi üzrə tədbir görməlidir.

Təşkilat:

- a) ödənişin aparılması və sənədlərin mübadiləsi də daxil olmaqla, çatdırılmalar zamanı insanların bir-birilə təmas hallarını minimuma endirməli (məsələn, elektron ödəniş alətləri, elektron imza və elektron sənəd mübadiləsi);
- b) göndərişləri evdə və ya təşkilatın nəzarət edə bilmədiyi hər hansı bir məkanda qəbul edən işçiləri onlarla təhlükəsiz rəftar və paylama qaydaları üzrə təlimatlarla təmin etməli;
- c) qəbul və təhvil vermə məntəqələrini yenidən nəzərdən keçirməli (məsələn, fiziki məsafənin saxlanması ilə bağlı işarələrin olduğu sahələr, müştərilərlə təmas girmədən təhvil vermə və digər iş sahələri);
- d) daxil olan göndərişlərin tezliyini azaltmalı (məsələn, xarici göndərişlərin müxtlif sahələrə çatdırılmasının qarşısını almaq məqsədilə mərkəzləşdirilmiş satınalma prosesinin işlənməsi, böyük həcmli sifarişlərin daha az edilməsi);
- e) nəqliyyat vasitələrinə yüklərin yüklənməsi və boşaldılması zamanı bir işçidən və ya sabit cütlüklərdən istifadə etməli;
- f) çatdırılma ilə məşğul olan sürücülərin sosial-məişət təyinatlı obyektlərə (məsələn tualetlər) təhlükəsiz çıxışını təmin etməli və buna nəzarət etməli;
- g) təhlükəsiz iş təcrübəsinə zidd olmadığı müddətcə işçiləri öz nəqliyyat vasitələrində qalmağa təşviq etməli;
- h) təkrar istifadə olunan yeşiklərin, yükləmə-boşaltma avadanlıqlarının və sairənin mütəmadi təmizlənməsi və dezinfeksiya olunmasını təmin etməli;
- i) çatdırılan əşyaların təmizlənməsi və ya dezinfeksiyasını nəzərdən keçirmək və ya COVID-19 virusunun səthdə təbii olaraq məhv olması üçün müxtəlif materiallara dair rəsmi təlimatlara əməl edərək dezinfeksiya oluna bilməyənlərini təcrid etməlidir.

13 Performansın qiymətləndirilməsi

13.1 Monitoring və qiymətləndirmə

13.1.1 Təşkilat aşağıdakıların monitoringi və qiymətləndirilməsi zamanı sistemli yanaşmadan istifadə etməlidir:

- a) təhlükəsizlik tədbirləri və vasitələrinin işçiləri nə dərəcədə effektiv qoruduğunun;
- b) işin necə yerinə yetirilməsinin;
- c) iş yerlərindəki təhlükəsizlik tədbirlərinə riayət edilməsinin;
- d) işçilər arasında yoluxma səviyyəsinin;
- e) işçilərin işə gəlməmə səviyyələri və mövcud işçilərə təsirinin;
- f) ictimai risk səviyyələrinin və ya digər xarici məsələlərdə (bax 4.1) dəyişikliklərin.

13.1.2 Monitoring və qiymətləndirmə fəaliyyətləri zamanı:

- a) təlimatların yerinə yetirilmə səviyyəsi müəyyən edilməli;
- b) risklərin davamlı olaraq qiymətləndirilməsi üzrə proseslərin mövcud olub-olmadığını və effektiv fəaliyyət göstərib-göstərmədiyini müəyyən edilməli;
- c) nəzarət vasitələrinin işləmə səviyyəsini və onların daha aktiv bir şəkildə dəyişdirilməsinə, yaxşılaşdırılmasına və ya gücləndirilməsinə ehtiyacın olub-olmadığı müəyyənləşdirilməli;
- d) nəzarət vasitələrindən istifadənin nəzərə alınmalı olan yeni risklərin (istənilən növ) yaranmasına səbəb olub-olmadığı müəyyən edilməli;
- e) işçilər və onların nümayəndələri (əgər varsa) və digər maraqlı tərəflərdən (məsələn, müştərilər, xidmət istifadəçiləri) daxil olan rəylər nəzərə alınmalıdır.

Təşkilat təhlükəsizlik tədbirlərinə riayət olunmasını təmin etmək üçün fəaliyyətlərə artan nəzarətin həyata keçirilməsini nəzərə almalıdır.

13.2 Rəhbərlik tərəfindən təhlil, hadisələr və hesabatlılıq

13.2.1 Ümumi müddəalar

Təşkilat monitoring və qiymətləndirmənin çıxışlarını vaxtaşırı olaraq təhlil etməli və aşağıdakıları nəzərə almalıdır:

- a) təhlükəsizlik tədbirləri və nəzarət vasitələrinə riayət edilməsi səviyyəsi ilə bağlı məsələləri;
- b) işçilər və digər müvafiq maraqlı tərəflərin xəbər verdiyi hadisələri;
- c) hadisələrin kök səbəbini(səbəblərini);
- d) hadisə zamanı həyata keçirilən fəaliyyətlər və hadisənin kök səbəbinə (səbəblərinə) yönəlik fəaliyyətlər də daxil olmaqla, hadisələrlə bağlı həyata keçirilən fəaliyyətlərin effektivliyini.

Uyğun olduqda, işçilər və digər müvafiq maraqlı tərəflər rəhbərlik tərəfindən təhlinin nəticələri haqqında məlumatlandırılmalıdırlar. Bu zaman həyata keçirilən fəaliyyətlərlə yanaşı, tətbiq edilən və ya tətbiq ediləcək yaxşılaşdırma tədbirləri haqqında da məlumat verilməlidir. (bax. Maddə 14).

13.2.2 Xarici maraqlı tərəflərin məlumatlandırılması

Əgər işçi COVID-19-a işdə yoluxarsa, bu haqda müvafiq tənzimləyici və ya səhiyyə orqanına məlumat verilməlidir.

QEYD 1 Bu, yerli, regional və ya milli qaydalara görə tələb ola bilər.

Təşkilat bilməlidir ki, şərait dəyişdikcə hesabatlılığa olan tələblər də dəyişə bilər. Təşkilat hesabatlılığa olan tələbləri mütəmadi olaraq nəzərdən keçirməli və informasiyanın aktuallığını təmin etməlidir.

Hesabat verilməsinə ehtiyacın olub-olmadığı haqqında qərar verməzdən öncə təşkilat xəstəliyə yoluxmanın ictimai yoxsa, işlə əlaqəli amillərin təsiri nəticəsində baş verdiyinə dair əsaslı dəlillərin olub-olmadığını müəyyən etməlidir.

COVID-19-a yoluxmanın işlə əlaqəli amillərin təsiri nəticəsində baş verib-vermədiyini müəyyən edilərkən aşağıdakı amillər nəzərə alınmalıdır:

- a) iş fəaliyyətlərinin xarakteri və ya işin təşkilinin işçilər üçün yoluxma riskini artırıb-artırmaması;
- b) yoluxma riskinin artmasına gətirib çıxara bilən istənilən xüsusi, müəyyən edilə bilən hadisə;
- c) işçinin məlum koronavirus təhlükəsinə məruz qalmasının bilavasitə olaraq nəzarət tədbirlərinin (fiziki məsafənin saxlanması, FMV) effektiv tətbiq olunmaması ilə müşayiət olunan iş fəaliyyətləri nəticəsində baş verib-verməməsi.

Birdən artıq işçi işdə və ya başqa bir yerdə COVID-19-a yoluxarsa, təşkilat bu haqda müvafiq tənzimləyici orqanları və ya səhiyyə orqanlarını məlumatlandırmalıdır ki, yoluxma səviyyəsinin idarə edilməsi və təşkilat və ya cəmiyyətdə COVID-19-a yoluxma hallarının qarşısının alınması üzrə müvafiq fəaliyyətlər nəzərə alınsın və ya icra edilə bilsin.

QEYD 2 Bu yerli, regional və ya mill qaydalara görə tələb edilə bilər.

14 Yaxşılaşdırma

Təşkilat COVID-19 ilə əlaqəli risklərin idarə edilməsinin yaxşılaşdırılması imkanlarını müəyyən etməli və zəruri fəaliyyətləri həyata keçirməlidir. Bura COVID-19 ilə bağlı hadisələrin statusu, xəstəliklə bağlı yeni məlumatlar və yoluxmaya nəzarət vasitələri və xəstəliyin müalicəsi ilə bağlı ən son yeniliklər haqqında daim məlumatlı olmaq daxildir.

Təşkilat monitoring, qiymətləndirmə və təhlilin nəticələrini nəzərə almalı və:

a) effektiv olmayan təhlükəsizlik tədbirləri və nəzarət vasitələrinin yaxşılaşdırılması və ya dəyişdirilməsi üzrə təxirəsalınmaz tədbirlər görməli;

b) təhlükəsizliklə bağlı doğura biləcəkləri nəticələri nəzərə alaraq, zərurət olduqda yeni əlavə təhlükəsizlik tədbirlərini həyata keçirməli və nəzarət vasitələrini tətbiq etməli;

c) yerli, regional və ya milli risk səviyyələri, rəsmi təlimatlar və qanunvericilik tələblərindəki dəyişikliklər də daxil olmaqla, işlə əlaqəli sağlamlıq, təhlükəsizlik və rifah halına təsir edəcək xarici və daxili məsələlərdəki dəyişiklikləri nəzərə almalı (bax: Maddə 4.1.);

d) monitoring, qiymətləndirmə və təhlil zamanı işçilər və onların nümayəndələri (əgər varsa) ilə daim məsləhətləşmələr aparmalı, iştiraklarını təşviq etməli və rəylərini nəzərə almalıdır.

Təşkilat üçün vəziyyətin dinamik xarakterini nəzərə alaraq, COVID-19 ilə əlaqəli riskləri idarə etməyə davam etməsini təmin etmək üçün bu sənəddəki tövsiyələri mütəmadi olaraq nəzərdən keçirməlidir.

Əlavə A

(məlumat üçün)

Təhlükəsizliklə bağlı məsələlər

A.1 Ümumi müddəalar

Bu əlavə təhlükəsizlik üzrə menecerlər və təşkilatda COVID-19 üzrə təhlükəsizlik tədbirlərinin icrasının həvalə edildiyi istənilən şəxs üçün tövsiyələri özündə ehtiva edir.

Hər nə qədər sağlamlıq üçün COVID-19 ilə bağlı risklər cari prioritet təşkil etsə də, terrorizm təhlükəsi və düşmən mövqeyindən çıxış edən dövlətlərin subyeklərinin fəaliyyətləri (milli təhlükəsizliyə təhdidlər) hələ də ciddi əhəmiyyət kəsb edir. Təşkilat fəaliyyətlərə düzəliş edərkən bu təhdidləri bilmədən gözdən qaçıрмаq və təşkilat və/və ya insnaları daha da zəiflətmək əvəzinə digər dəyişikliklərə dəstək göstərmək və onları

tamamlamaq üçün təhlükəsizlik tədbirlərinin proaktiv şəkildə tətbiqini təmin etməklə qeyd olunan təhdidlər haqqında daim məlumatlı olmalıdır.

Təşkilat COVID-19-a cavab olaraq öz fəaliyyətinin planlaşdırılması və uyğunlaşdırılması zamanı təhlükəsizlik məsələlərinə diqqət ayırmadığı müddətcə, iş üsullarındakı dəyişikliklərdən qaynaqlana biləcək istənməyən nəticələrin yaranması riski vardır.

Bu əlavə, qoruyucu təhlükəsizliyin daxil edilməsinin əhəmiyyətini izah edir və effektiv təhlükəsizliyin təmin edilməsi üçün COVID-19 pandemiyası səbəbilə zərurət kəsb etməyə başlayan dəyişikliklərin (sosial məsafənin saxlanması kimi) təşkilat tərəfindən necə həyata keçiriləcəyinə dair tövsiyələri özündə ehtiva edir. Bu sənəddə təşkilatlara effektiv təhlükəsizlik tədbirlərini nəzərə almaq və tətbiq etməkdə yardımçı olmaq üçün təhlükəsizlik məsələləri ilə bağlı müvafiq tövsiyələrə aid linklərə istinadlar verilmişdir.

A.2 Fəaliyyətlər və təcrübələr

COVID-19-la bağlı tədbirlər və ya nəzarət vasitələri tətbiq edilərkən normal qoruyucu təhlükəsizlik fəaliyyətləri və təcrübələri nəzərə alınmalıdır.

Təşkilat:

a) təklif olunan təhlükəsizlik tədbirləri ilə bağlı öz təhlükəsizlik şöbəsi ilə məsləhətləşmələr aparmalı (əgər belə bir şöbə varsa) və onu həmin tədbirlərin icrasına cəlb etməli;

b) təhlükəsizlik işçiləri ilə məsləhətləşməli və tərəfdaş təşkilatların və onunla birlikdə eyni məkanları istifadə edən təşkilatların təhlükəsizlik tələblərini nəzərə almalı;

c) yenidən aparılan bütün risk qiymətləndirmələrində təhlükəsizlik məsələlərini nəzərə almalı;

d) COVID-19 ilə bağlı risklərin idarə edilməsi üzrə fəaliyyətləri həyata keçirməyə görə məsul olan işçilərin təhlükəsizlik işçiləri ilə məsləhətləşmələrini təmin etməli və vəzifə və məsuliyyətləri kordinasiya etməli və dəqiqləşdirməlidir.

A.3 Tədbirlər

Qoruyucu təhlükəsizlik tədbirləri təhlükəsizlik üzrə risk qiymətləndirilməsi aparılmadan ləğv edilməməli, dəyişdirilməməli və ya azaldılmamalıdır. Ehtiyac olduqda təşkilat təhlükəsizlik üzrə müvafiq mütəxəssislərlə məsləhətləşməlidir (məsələn, milli təhlükəsizlik və ya polis orqanlarının terrorizmlə mübarizə üzrə mütəxəssisləri ilə).

Təşkilat ilk növbədə qoruyucu təhlükəsizlik üçün nəzərdə tutulan tədbirləri deyil, təhlükəsizliyə töhfə verən tədbirləri nəzərə almalıdır. (məsələn, küçə mebelinin

küçələrdən götürülməsi hərəkətdə olan və ya növbədə gözləyən piyadalara qarşı nəqliyyat vasitələri ilə hücum imkanlarını artırma bilər).

Təşkilat:

a) təhlükəsizlik üzrə işçilərin təhlükəsizliklə bağlı vəzifələrinin icrasına köklənmələrini təmin etməlidir;

b) COVID-19 üzrə təhlükəsizlik tədbirlərinin idarəetmə və ya digər tədbirlərin icrası (məsələn, növbələrin idarə edilməsi) üçün əlavə işçilərə ehtiyac yaratdığı hallarda əlavə resurslarla təchizatı təmin etməlidir;

c) təhlükəsizlik üzrə işçilərin öz vəzifələrini icra edərkən özlərini təhlükəsiz hiss etdiklərindən əmin olmalıdır (məsələn, onların müvafiq FMV və əl-yuma yerlərinə çıxışını təmin etməklə);

d) işçi heyətin sağlamlığına və təhlükəsizliyinə olan riskləri əhəmiyyətli dərəcədə artırmadan təhlükəsizliklə bağlı vəzifələri necə yerinə yetirilməsilə bağlı təlimatlandırma keçməlidir (məsələn, şəxsiyyətin müəyyən edilməsi məqsədləri üçün insanlardan maska və ya üz örtüklərini çıxarmaları istənilən yerlərdə sosial məsafənin saxlanması üzrə təlimatlandırılma);

e) təhlükəsizlik işçilərinin öz naratlıqlarını ifadə etmək yolunu müəyyən etməlidir.

Əlavə B

(məlumat üçün)

Əlçatanlıq və inklyuzivliklə bağlı məsələlər

B.1 Ümumi müddəalar

Bu əlavə təşkilatda COVID-19 üzrə təhlükəsizlik tədbirlərinin icrası onlara tapşırılan bütün şəxslər üçün məlumatları özündə ehtiva edir.

COVID-19-dan irəli gələn işlə əlaqəli risklərin idarə edilməsi üçün həyata keçirilən əlavə tədbirlər əlil insanlara qeyri-proporsional mənfi təsir göstərə bilər.

Bu əlavə, təşkilatları COVID-19 ilə bağlı görülən tədbirlərin insanlar arasında ayrı-seçkiliyə verilməməsi və ya nəzərdə tutulmayan əlavə risklər ortaya çıxarmaması üçün əlavə məlumatlarla təmin edir.

B.2 Nəzərə alınması fərdi ehtiyaclar

Təşkilat fərdi ehtiyacların başa düşülməsini təmin etmək üçün işçilər və onların nümayəndələri (əgər varsa) müzakirələrin aparılması və onların cəlb edilməsini təşviq etməlidir. Təşkilat nəzərə almalıdır ki:

- a) heç də bütün əlillər COVID-19-a qarşı digərlərindən daha həssas deyillər;
- b) COVID-19-a qarşı həssas olduğu zahirən bilinməyən bir çox insan vardır (məsələn, şəkərli diabet xəstələri, respirator xəstəlikləri olanlar, ürək xəstəlikləri olanlar);
- c) bir çox digər əlillik növləri də zahirən bilinmir, ona görə də fərdi ehtiyacları ödəmək üçün düzəlişlərin edilməsinə ehtiyac ola bilər.

Bu rəhbərlikdə yer alan ümumi tədbirlərlə yanaşı təşkilat işçilərin sağlamlıq, təhlükəsizlik və rifah halı ilə bağlı yaxın keçmişdəki və mövcud problemləri və fərdi vəziyyətlərini anlamaq məqsədilə onlar arasında soruşunun keçirilməsi imkanlarını nəzərdən keçirməlidir.

B.3 Nəzərə alınmalı amillər

Təşkilat nəzərə almalıdır:

- a) aşağıdakılar da daxil olmaqla, iş yerindən kənarında təsir edən amillər:
  - 1) əlil kimsələr üçün mövcud parklama yerlərinin saxlanması və onların azaldılmaması (məsələn, növbə tutan müştərilər üçün əlavə yerlər təşkil edərkən);

2) COVID-19 ilə bağlı yüksək risk qrupuna aid insanlar (və ya müvafiq xroniki xəstəliyi olan şəxslər) üçün nəqliyyat vasitələrindən təhlükəsiz “enmə” zonalarının yaradılması;

3) iş yerlərinin ətrafında yeni, birtərəfli marşrutların və ya mövcud marşrutlara əlavə marşrutların açılması zamanı əlil arabası və digər hərəkət vasitələrindən istifadə edən əlillər üçün kifayət qədər yerin (fiziki məsafənin saxlanılmasına dair tələblər də nəzərə alınmaqla) olmasının təmin edilməsi;

4) yeni marşrut xətlərinin pilləsiz/maneəsiz olmadığı hallarda alternativ marşrutların təmin edilməsi;

5) bardürlərin ləğv edilməsi və ya əlavə velisoped stendlərinin yaradılması kimi dəyişikliklərin tətbiqi zamanı asanlıqla müəyyən edilən bilən xəbərdaredici səthlərin olmasının təmin edilməsi;

b) aşağıdakılar da daxil olmaqla, iş yerinin daxilinə təsir edən amillər:

1) əli dezinfeksiya edən vasitələrin hamı üçün əlçatan olması (məsələn, hündürlük məsələləri də nəzərə alınmaqla);

2) birtərəfli hərəkət sistemlərinin marşrutu uzatdığını nəzərə alaraq hərəkət qabiliyyəti məhdud şəxslərə mənfi təsir göstərə biləcəyinin qəbul edilməsi (məsələn, əlavə istirahət yerlərinə ehtiyac ola bilər);

3) binaların daxilində yeni, birtərəfli və ya mövcud marşrutlara əlavə marşrutların açılması zamanı əlil arabası və digər hərəkət vasitələrindən istifadə edən əlillər üçün kifayət qədər yerin (fiziki məsafənin saxlanılmasına olan tələblər də nəzərə alınmaqla) olmasının təmin edilməsi;

4) baxıcı və ya köməkçi tələb edən işçilərə qonşu iş yerləri və ya masalarını təxsis etmək imkanı verilməsi;

5) COVID-19-la bağlı yüksək risk qrupuna aid olan və ya COVID-19 xəstəliyini ağır keçirə biləcək insanlar üçün xüsusi əlçatan tualetlərin ayrılması, onların bu tualetlərə çıxışının təmin edilməsi və tələb olunan gigiyena qaydalarına daim riayət olunmasının təmin edilməsi üçün əlavə və daha tez-tez təmizlik və dezinfeksiya işlərinin aparılması;

6) fiziki məsafənin saxlanılmasına daha yaxşı riayət edilməsini təmin etmək və COVID-19-la bağlı yüksək risk qrupuna aid olan və ya COVID-19 xəstəliyini ağır keçirə biləcək işçilərin bir yerdə işləmələrinə imkan verilməsi (digərlərilə təmas hallarını məhdudlaşdırmaq üçün);

c) aşağıdakılar da daxil olmaqla əlaqə ilə bağlı amillər:

1) kor, görmə məhdudluğu olan və ya kar kimsələrin əlaqəyə olan ehtiyacları;

2) işarə və elanlarda aydın, tutarlı və sadə dildən, bilinən simvoldan istifadə olunması və onların kifayət qədər böyük olması;

3) videolarda aktiv/deaktiv edilə bilən altyazılardan istifadənin nəzərdən keçirilməsi;

4) dəyişiklikləri göstərən və işçilər və digər müvafiq tərəflərin iş yerlərinə daxil olmadan öncə tanış ola biləcəkləri iş yerlə tanışlıq təlimat videosunun hazırlanması imkanının nəzərdən keçirilməsi;

5) maska və üz örtüklərinin dodaqdan oxuyan və üz ifadələri yolu ilə emosyaları qavrayan şəxslərə problem yaratdığına qəbul olunması və imkan daxilində əlavə vasitələrdən istifadə edilməsi (məsələn, fiziki məsafə saxlanılmaq şərti ilə şəffaf üz sipərlərindən istifadə birbaşa əlaqənin qurulmasını təmin edərək maska və üz örtüklərini çıxarmağa imkan verir);

6) saytların Veb Kontentə Çıxış üzrə Təlimatın (WCAG)[8] ən azından 2-ci səviyyəsinin, ən yaxşı halda isə 3-cü səviyyəsinin tələblərinə cavab vermələrinin təmin edilməsi.

Bibliografiya

- [1] [ISO 10075-1](#), Ergonomic principles related to mental workload — Part 1: General issues and concepts, terms and definitions
- [2] [ISO 10075-2](#), Ergonomic principles related to mental workload — Part 2: Design principles
- [3] [ISO 10075-3](#), Ergonomic principles related to mental workload — Part 3: Principles and requirements concerning methods for measuring and assessing mental workload
- [4] [ISO 15384:2018](#), Protective clothing for firefighters — Laboratory test methods and performance requirements for wildland firefighting clothing
- [5] [ISO 45001:2018](#), Occupational health and safety management systems — Requirements with guidance for use
- [6] ISO 45003:—², Occupational health and safety management — Psychological health and safety at work — Guidelines for managing psychosocial risks
- [7] CWA 17553:2020, Community face coverings — Guide to minimum requirements, methods of testing and use
- [8] W3C Web Accessibility Initiative (WAI). Web Content Accessibility Guidelines (WCAG). WAI [online]. Available from: <https://www.w3.org/WAI/standards-guidelines/wcag/>
- [9] World Health Organization (WHO), 24 February 2010. Diseases: Emergencies preparedness, response. Available from: https://www.who.int/csr/disease/swineflu/frequently_asked_questions/pandemic/en/
- [10] World Health Organization (WHO), 2020. Health topics/Coronavirus. Available from: https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1
- [11] International Labour Organization (ILO), Prevention and Mitigation of COVID-19 at Work. Available from: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/instructionalmaterial/wcms_741813.pdf
- [12] International Labour Organization (ILO), Managing work-related psychosocial risks during the COVID-19 Pandemic. Available from: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/instructionalmaterial/wcms_748638.pdf

Rəsmi nəşr
“Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu”
Publik hüquqi şəxs

LAYIHƏ